A testnevelés tanítása

A MŰVELŐDÉSÜGYI MINISZTÉRIUM MÓDSZERTANI FOLYÓIRATA
VI. ÉVFOLYAM
1970.

5.

1945–1970

Bognár Károly felvétele

A testnevelés tanítása

Szerkesztő
Burka Endre

Szerkesztő bizottság
Beke Mártonné
Bellay Lászlóné
dr. Kálmánchey Zoltán
Nyíri János
Paku Ernő
Raffel Zoltán
Sós István
dr. Székely Gabriella
Takács Ferenc

E számunk munkatársai: Burka Endre főisk. docens, Budapest, *Csillag Béla* főiskolai adjunktus, Eger, *Farmosi István* főisk. testnevelő tanár, Kaposvár, *N. Gombos Marianna* pszichológus, Budapest, *Illyés József* intézeti tanár, Győr, *dr. Nagy György* főisk. adjunktus, Budapest, *Nyíri János* MM főelőadó, Budapest, *N. Ős Gabriella* egyet. testnevelő tanár, Budapest.

Megjelenik évente hatszor

TARTALOM

Nyíri János: A középiskolai testnevelés Franciaországban (II) 129

Burka Endre: Adalékok a tantervelmélethez (III) 133

N. Gombos Marianna: Az emlékezet vizsgálata 138

Illyés József: A honvédelmi nevelés néhány tapasztalata tanítóképzőben 142

Farmosi István: A függőleges felugrás komplex vizsgálata 15—19 éves fiúk adatai alapján 147

Csillag Béla: A kapura lövés általános iskolai oktatása 151

Levél a sport hasznáról 153

SZEMLE

Szerkesztőség: Budapest VII., Gorkij fasor 17—21 OPI Testnevelési Tanszék — Telefon: 228-203, 228-238 228-609, 108-as mellék — Kiadja a Tankönyvkiadó, Budapest V., Szalai u. 10—14 — A kiadásért felelős: dr. Vágvölgyi Tibor igazgató — Terjeszti a Magyar Posta — Előfizethető bármely postahivatalnál, a kézbesítőknél, a Posta hírlapüzleteiben és a Posta Központi Hírlap Irodánál (KHI Budapest V., József nádor tér 1. sz.) közvetlenül vagy csekkbefizetési lapon (csekkszámlaszám: egyéni 61.256, közületi 61.066), valamint átutalással a KHI MNB 8. sz. egyszámlájára. Előfizetési díj egész évre: 14,40 Ft — Egyes példányok beszerezhetők a Budapest V., Bajcsy-Zsilinszky út 76. sz. alatti hírlapboltban

Példányonkénti eladási ár: 2,40 Ft.

70.4904 Egyetemi Nyomda, Budapest
Felelős vezető: Janka Gyula igazgató

A középiskolai testnevelés Franciaországban (II)

NYIRI JÁNOS

Az előző közleményben az egyes tevékenységi típusok tartalma című fejezetben az atlétikával foglalkoztunk, s a fejezet folytatásaként az úszás, a szabadtéri sportok (természetjárás) és az úgynevezett hivatásra felkészítő testnevelés (ezen a technikai fejlődés, az urbanizáció következményekénti „elpuhulás" ellensúlyozását, illetve a váratlan erőkifejtést igénylő feladatokra való felkészítést kell érteni) anyagát tárgyaljuk

2. *Úszás*

Az úszásoktatás előírt anyaga fakultatív, csak azoknak az iskoláknak a programjába lehet beállítani, ahol vagy egész évben használható fedett uszoda, vagy időleges használatra (nyári uszoda) igénybe vehető létesítmény rendelkezésre áll. Ha ez a két alternatíva adott, akkor az úszás oktatása az iskolai testnevelés keretében kötelező jellegűvé válik, az éves munka tervszerű tartalmát képezi. Az úszásra fordítható évi óraszám a többi tevékenység óraszámának 25%-a. Az úszásoktatás további kritériumai az alábbiak: Pontos és részletes munkaterv, amelyben az oktatás anyagát az egyes csoportok középszintjéhez kell megállapítani. Azonos színvonalú csoportokat kell szervezni, melyeknek létszáma nem lépheti túl az úszómedencék biztonságára vonatkozó törvényerejű rendelkezéseket. A foglalkozások órarendjét előre és úgy kell elkészíteni, hogy az oktatás folyamatában törés ne legyen. Időleges úszásoktatás (nyári uszoda) lehetősége esetén a foglalkozások minimális száma 8—12. Az úszásoktatás tematikájában ki kell dolgozni a felvételi próba-, illetve a vizsgakövetelmények anyagát kezdő és haladó fokon, a kezdő úszóknál a vízhez szoktatás anyagát, az úszni tudók számára a versenyszerű edzés anyagát, s mindkét kategória számára a vízből mentés legfontosabb szabályainak megismerését és esetleges alkalmazását. A tematikában hangsúlyozott szerepet kell biztosítani a légzéstechnika elsajátításának.

A haladó úszók tematikájában nem kap lényeges szerepet a különböző úszásnemek technikai elemeinek tökéletes elsajátítására való törekvés. Alapvető cél az egyéni adottságoknak legjobban megfelelő technikával a gyorsaság fokozása, a légzés, a levegővétel legoptimálisabb megtanulása. Az alapvető feladatok megtanulása, az egyéni alkati és pszichikai tulajdonságok végül is eleve meghatározzák az egyének számára a legmegfelelőbb úszásnem kiválasztását.

Az úszásoktatás tanterve tartalmaz néhány lényeges pedagógiai elvet is. Ilyenek: minden egyes gyakorlatot össze kell kötni a levegővétel alkalmazásával. A víz alá merülést aktív és természetes módon kell gyakorolni (függés vagy biztos támasz kizárásával, ami hátráltatja a tanulók számára a víz alatti tartózkodás tényleges helyzetét). A vízben való tartózkodást mindig összhangban kell tartani a víz hőfokával. A foglalkozás anyagának összeállításában a tanulói terhelés ésszerű biztosításában meg kell találni a vízben való mozgás és a medencén kívüli mozgás helyes arányait.

A tanterv az úszásoktatás programját öt kategóriába sorolva határozza meg.

Az első kategória (kezdők) programja az alábbiakat tartalmazza: Pszichikai hangolása a tanulóknak a vízhez, a vízben való mozgáshoz. A kezdeti oktatás azt a célt szolgálja, hogy kialakítsa és tudatosítsa a tanulókban az önbizalmat, a vízben való tartózkodás biztonságos érzését, valamint a vízben tartózkodás megszokását. Az oktatás kezdetén három lényeges célt kell elérni: a víz alá merülést, a helyes légzést és

a vízben való előrehaladást. Ennek a hármas célnak az elsajátítását, illetve az azokban való előrehaladást változatos módszerekkel kell elősegíteni, amelyek lehetősége az uszodai körülmények (vízmélység, hőmérséklet) és a felszereltség (úszódeszka) függvénye.

Az oktatás eredményességében a következő fejlődési fokok lehetségesek:

a) a víz alá merülés határozottsága, tudatossága (az első foglalkozásokon megfelelő óvóintézkedések szükségesek);

b) a vízben való helyes kilégzés;

c) a víz alá merülés különböző helyzetei [függőleges és vízszintes alámerülés, ezekből a helyzetekből a vízfelszínen való siklás (hason, háton)];

d) az előrehaladást szolgáló láb- és karmunka biztonságos érzékelése egyszerű mozgulatokkal és a különféle úszásnemek mozdulataival;

e) az egyes mozdulatok (célszerűen szükséges) összekapcsolása a légzéssel;

f) a különböző úszásnemek kipróbálása.

Az első kategóriában az úszásoktatás befejezésekor a tanulóknak az általuk választott két úszásnemben 50 métert kell úszniok.

A második kategóriában (haladó csoport számára) a víz felszínén, a víz alatti és a víz feletti mozgásügyesség fejlesztése a kitűzött feladat.

A tanterv nagy súlyt helyez a vízben való biztonságérzet fejlesztésére, és erre a következő előírásokat tartalmazza:

a) a technika fejlesztése rövid távok ismételt leúszásával, nagyon általános és egyszerű hibajavítással;

b) víz alatti gyakorlatok azzal a céllal, hogy a tanuló megismerje a látás, a tapintás, a tér és az idő érzékelését a vízben;

c) a víz feletti ügyességi gyakorlatok egyszerű, de a kéz és a láb összehangolt mozgásaiból adódó ugrásféleségek lehetnek. A fokozatos nehézség célszerű, és kiterjedhet az egyszerű függőleges repüléstől a szaltóig. Az ugrásgyakorlatokat a medence széléről és ugródeszkáról is célszerű végrehajtani, hogy a tanuló megismerje a levegő és a víz találkozásának fogalmát.

Ebben a kategóriában a tanterv a tanulók számára több ügyességi próbakövetelményt ír elő, ilyenek: 1 méter magasból való vízbe ugrás, 2 méteres vízmélységben levő tárgy felszínre hozása, 15 percig való úszás.

A harmadik kategória a versenyszerű úszásba való bevezetést írja elő.

A program az alábbi főbb feladatokat tartalmazza:

a) A négy úszásnem technikai elemeinek elsajátítása (mell, gyors, hát, pillangó).

Ebben a kategóriában az alapvető technikai elemeket gondosan meg kell tanítani, és mindig magasabb fokon ismételni. Ennek érdekében hosszú távon részfeladatok ismételt végrehajtását kell gyakorolni (csak lábmunka, csak karmunka, speciális gyakorlatok), majd a részfeladatok összehangolása.

b) A rajtfejes megtanulása.

c) Egy vagy két fordulási mód megtanulása.

d) A tanuló egyéni alkatának legjobban megfelelő egy vagy két úszásnem speciális feladataiba való bevezetés, az egyéni adottságok alapján választott úszásnem felé való irányítás.

A harmadik kategória követelménye a tanuló gyorsasági és állóképességi szintjére tartalmaz előírást, 100 méteres gyorsúszás fiúknak két percen belül, leányoknak 2 perc 20 másodpercen belül, az állóképesség megállapításának a távját és idejét a helyi adottságok és felkészülési lehetőségektől függően az úszásoktatást vezető tanárok állapítják meg. A követelményekhez tartozik még az Országos Mentő Szövetség által előírt „iskolai úszó-mentő próba" alsó- vagy középfokon való teljesítése.

A negyedik és az ötödik kategória összevontan a versenyúszás tökéletesítésének a programját tartalmazza.

A sportszerű edzés főbb tartalma:

a) A negyedik kategóriában a fizikai ké-

pességek speciális fejlesztése, a különböző úszásnemek megfelelő mozgásérzékelés finomítása, csiszolása, a szív és a légzőszervek alkalmazkodásának fejlesztése, az izomerő vízre továbbításának fejlesztése.

Ebben a kategóriában kell megvizsgálni a tanulók esetleges hajlamait vagy képességeit a műugrások vagy vízilabda felé való orientálódás terén. Ugyancsak ekkor kell a tanulókat kiválogatni az úszómesteri képesítés megszerzésére;

b) Az ötödik kategóriában az előírás az alábbi:

Egy úszásnemben való szakosodás és az annak megfelelő edzés, felkészítés a vizsgák és versenyek követelményeire (az úszás az érettségi vizsga fakultatív testnevelési anyaga). Tervszerű felkészülés az iskolai és iskolán kívüli versenyekre, továbbá felkészülés a vízből mentés mesteri képesítésének megszerzésére.

Az öt kategória évfolyamonkénti megoszlását a tanterv az alábbiak szerint írja elő:

a) Hatodik-ötödik osztály, az első és második kategóriába előírtak alapos elsajátítása. A lehetőségektől függően közeledés a harmadik kategóriában előírtakhoz. Azokat a tanulókat, akik nehezen szokják meg a vizet, külön speciális csoportba kell összevonni, s ebben a csoportban sajátos oktatási-módszertani elveket kell alkalmazni.

b) Negyedik-harmadik-második osztály: a harmadik és a negyedik kategória előírásai, a legjobbak számára lehetőleg az ötödik kategória megismerése. Bevezetés a vízből mentésre.

c) Első és befejező osztály számára az ötödik kategória előírásai, valamint a vízből mentés tökéletesítése.

3. *Szabadtéri sportok*

A szabadtéri sportokba a tanterv a természetjárást, a turisztikát sorolja. Ezeknek a sportoknak elsősorban nevelői értékük miatt tulajdonít nagy jelentőséget a tanterv, és ezért kap helyet a testnevelés általános tantervében. A földrajzi környezet nagyarányú változatossága, az egyes tájegységek, vidékek nagyfokú különbözősége nem teszi sem lehetővé, sem indokolttá a központi, egységes országos terv előírásait.

A főbb, minden esetben megkívánt célokat azonban előírja a tanterv. Ilyenek:

a) hozzászokás a vidéki élethez és az ülő életmód káros hatásainak kiegyenlítése;

b) edződés az éghajlati viszonyokhoz és a szervezet állóképességének fejlesztése;

c) a természet megismerése és megbecsülése;

d) a természetben adódó veszély megérzésére, felismerésére nevelés: előrelátás, ítélőképesség, önvédelem, elsősegélynyújtás;

e) közösségi életre nevelés, különösen kedvező alkalmakkor a kölcsönös segítés, az együttműködés és a felelősségvállalás megismertetése.

Ezeket a tevékenységeket akár félnapos foglalkozások alkalmával, akár hosszabb ideig tartó túrákon kell alkalmazni. Ezekre a foglalkozásokra akkor kerül sor, amikor az egyéb tantervi szabadban végezhető sporttevékenységre kedvezőtlen az időjárás. Ilyen alkalmakkor a tanmeneti anyagot át kell csoportosítani.

A szabadtéri sportokkal az iskolás kor alatt el kell érni, hogy a tanulók ne csak megismerjék a természetet, hanem megszeretve életigényükké váljon a rendszeres természetjárás, kirándulás felnőtté válásuk után is. Másrészről lehetőséget biztosít a természetjárással, turisztikával kapcsolatos próbakövetelmények, illetve különleges képesítések megszerzésére.

Annak ellenére, hogy az ország különböző és egymástól nagyon eltérő tájjellegei miatt a tanterv nem tartalmaz egységes előírást, a különböző földrajzi lehetőségek és tanulócsoportok közötti színvonalkülönbség ellenére, a tanterv az egyes osztályok számára körülhatárolja a tevékenységeket. Ezek az alábbiak:

Hatodik és ötödik osztályokban:

a) Természetes gyakorlatok alkalmazása a szabadban, kúszás, mászás, egyensúlyozó járás, akadályok leküzdése, különféle dobások és hordások stb.

b) Különböző útvonalak megtétele járásban, futólépésben, tájékozódás a terepen, tereptárgyak felkutatása stb.

c) Hosszabb időt igénylő terepjátékok.

d) A táj- és időjárásnak megfelelő szabadtéri tevékenységek, különösen a síelés (a legalapvetőbb technikai elem megismerése, lesiklás, műlesiklás, ugrás).

e) Bevezetés és szoktatás a szabad levegőn való élet higiéniába.

f) A biztonságos tevékenységre nevelés és bevezetés a természetben történő segítségnyújtásra.

Negyedik, harmadik és második osztályban:

A Hatodik és ötödik osztálynál felsorolt tevékenységek további gyakorlása, de azokból kiemelve az alábbiak:

a) a természetjáráshoz, turisztikához szükséges alapvető fizikai képességek és szervrendszerek intenzív fejlesztése a tanulói életkornak megfelelően;

b) a tanult technika tökéletesítése;

c) a fokozatosan növekvő nehézségekkel kapcsolatos veszély és annak elhárításával kapcsolatos teendők.

A fentiek mellett, azok szellemében tervbe lehet még venni az alábbiakat:

a) útvonalak kijelölése és megismerése tájékozódás céljából;

b) hosszú gyalogtúrák megtétele;

c) a sízés továbbfejlesztése;

d) egyszerű hegy- és sziklamászás;

e) a hajózás alapvető ismeretei;

f) felkészülés a tábori életre és annak különböző módszereire.

Első és befejező osztályban:

A tevékenységeket itt egyre határozottabban a sportszerű formában kell gyakoroltatni, előtérbe helyezve az egyéni kezdeményezést és az egyének teljesítményeinek a növelését.

A gyakoroltatás szabad választás szerint történik, de annak lehetőségei széles skálán legyenek adottak, hogy ezzel is előkészüljenek a fiatalok a későbbi szabad idő célszerű és jó felhasználására.

Ezért szervezhető:

a) hosszú távú versenyek, csillagtúrák;

b) hosszú sítúrák;

c) a korcsolyázás különböző változatai;

d) lovaglás;

e) ejtőernyős ugrások stb.

4. *Célzatos és hivatásra előkészítő testnevelés*
Célzatos testnevelés

A technikai fejlődés eredményeképpen a mindennapi élet egyre kevésbé kíván a kor emberétől célirányos erőfeszítést, különösen városi környezetben, kivéve bizonyos foglalkozások sajátos mozdulatait.

Ugyanakkor bizonyos esetekben hivatalos kötelezettségként, váratlanul vagy egyes alkalmakkor olyan célra irányuló műveleteket kell végrehajtani, amelyek maximális erőkifejtést kívánnak.

Szükséges tehát az iskolai oktatás egész rendszerében előre gondoskodni egy olyan testnevelésről, amely ezt a célt szolgálja, azaz felkészíti a fiatalokat ezekre az eshetőségekre. A tevékenységeket össze kell kapcsolni az elsősegélynyújtással és a kölcsönös segítés gondolatával. Ilyen tevékenységek:

a) Magasban történő helyváltoztatások, egyensúlygyakorlatok, esések, zuhanások leküzdése;

b) támasz- és függésgyakorlatok, mászások, a mentési tevékenység szempontjából;

c) nehéz tárgyak felemelése, teherhordás, kétkezi anyagmozgatás, reális módszerek alkalmazásával, amelyek elkerülik a szív- és az izomrendszer károsodását;

d) társ hordása felszereléssel vagy anélkül;

e) az önvédelem elemi gyakorlatai;

f) sebesültek, vízben fulladozók, vízbefúltak alapvető gondozása.

Az alkalmazható nevelési formák a tanulók életkora szerint változnak, és felölelik a tananyag gyakorlatait, a reális környezetben történő gyakorlásokat. Az ajánlott módszereket más formában is alkalmazhatjuk:

a) csoportos munka keretében;

b) versenyek és mérkőzések alkalmával;

c) célirányos próbák útvonalain;

d) tesztek végrehajtásával.

Hivatásra előkészítő testnevelés

Anyaga alkalmazkodik a középfokú oktatási intézmények differenciált képzéséhez, ez lehetővé teszi, hogy a tanulók a sajátos élethivatásra készüléskor annak megfelelő felkészítést kapjanak.

Ez egyben állandó kapcsolatot és együttműködést tételez fel az iskolában tanító testnevelő tanárok és a többi szaktanár között.

A testnevelő tanárok és a sportmesterek tanításának a következőkre kell irányulnia:

a) a munkamozdulatok gyors és jobb elsajátítását segíti egy különleges mozgásszervi ügyesség és mozgásgazdagság megléte;

b) az általános éberség, amely a munkabalesetek megelőzésére kialakítja a kedvező testtartást és viselkedést;

c) a fizikai, fiziológiai és pszichológiai kényszerhelyzetek kiegyenlítése, melyek minden egyes foglalkozás gyakorlásának vagy munkahelyhez való kötődésnek hozzátartozói (küzdelem a fáradtság különböző formái ellen, a deformitások ellen stb.).

A szaktanároknak biztosítaniuk kell az egyes foglalkozásoknál alkalmazott mozdulatok elsajátítását.

Adalékok a tantervelmélethez (III)

BURKA ENDRE

Igényszint és a sporttevékenység színvonala

Amikor sportolásról van szó, nagyon gyakran csupán a versenysportra, az élsportra gondolunk. Valójában azonban azt is sportolásnak tekintjük, ha valaki baráti körben teniszezik, rendszeresen sízik anélkül, hogy bajnoki versenyeken részt venne. Sportolni nagyon eltérő igényszinten lehet, s ez természetes is. Anyagi és kulturális szükségleteinket eltérő igényszinten elégítjük ki. Az egyes emberek igényszintje a testedzésben, a sportolásban is eltérő lehet. A sportolás, a sporttevékenység — annak színvonala tekintetében — egy olyan kontinuumot mutat, melynek egyik végén az alkalomszerű, a szórakozásszerű sportolás, a másikon a világcsúcsok megdöntésére való törekvés helyezkedik el. Az első esetben kevésbé korszerű technika és taktika is nagyszerű játékot, szórakozást eredményezhet, a másik végén az állandó racionalizálás, az új megoldások, új módszerek keresésének az igénye mutatkozik meg.

A valóság persze azért ennél lényegesen összetettebb. Találkozunk olyan fiatalokkal — és nemcsak egészen fiatalokkal is —, akik technikailag a legkorszerűbbre törekszenek (mert „azzal ugrották a világcsúcsot"; mert „olyan mozgásformát alkalmazott ez vagy az az élsportoló"). De lehet, hogy ez a fejlett technika lényegében alacsony feladatmegoldási szintet takar. Mások kevésbé korszerű technikával is nagyon célszerűen, ökonomikusan operálnak. A sporttevékenységet lehet arról az oldalról nézni, hogy technikai szempontból menynyire korszerű, mai, s ettől függetlenül a feladatmegoldás színvonala lehet alacsony

vagy magas; és lehet a játékfeladat megoldásának a szemszögéből nézni, mely nem függ közvetlenül össze a technikai színvonallal (sokszor még az élsportban sem!). Természetszerű azonban, hogy az élsportban e két oldal egybeesése feltétlenül kívánatos.

Tovább bonyolítja a valóságot, hogy a játéktevékenység színvonala — a tartalom tekintetében — nagyon eltérő lehet. Futballozik az a 6 éves gyermek, aki valójában az általánosítás szintjét tekintve az egyszerű fogójátékig sem emelkedett (nem tud pl. belehelyezkedni a fogó és üldöző szereptől elvonatkoztatott helyzetébe, és hagyja magát megfogni). Ez a gyermek lényegét tekintve talán nem is sportol, hanem szerepjátékot játszik. (Ahogy belehelyezkedik a gépkocsivezető, az orvos, a rendőr szerepébe, úgy helyezkedik bele a sportoló szerepébe is.) Az elsős, másodikos általános iskolai tanulók sokszor „igénylik" a monoton, kitartó futást, mégpedig pontosan úgy, ahogyan a felnőtt sportolóknál látták. Másrészről annak is tanúi lehetünk, hogy sokszor kiváló sportolók milyen nagy élvezettel játszanak szabály- és feladatjátékokat (pl. harminchármazás, fejelőbajnokság stb.). Semmiképpen sem lehet tehát úgy gondolkodni, hogy aki eljutott a sportolás, valamely sportág művelésének a szintjére (egyben az általánosításnak is meghatározott szintjére), annak nem illő „gyerekes" játékokat játszania. Hogy valaki milyen szinten játszik adott esetben, az nemcsak attól függ, hogy milyen szinten *képes* az általánosításra (a cselekvésben), hanem attól is, hogy az adott játékfeladat *objektíve milyen színvonalat igényel.*

A sporttevékenység tartalmi jegyeinek objektív jellege

Úgy gondoljuk, nem lehet megkerülni, hogy erre a sokféleségre valamilyen magyarázatot ne kíséreljünk meg adni. Tudatunkban *a sportolás az esetek túlnyomó többségében azonosul a sportban hagyományosan kialakult játékfeladatokkal.* Az atléta meghatározott métert fut, magasat ugrik, súlyt lök, éspedig a versenyszabályokban rögzített feltételek, szabályok szerint, versenyszerű formában. Ebben az azonosításban azonban — úgy tűnik — van egy kis figyelmetlenség. A sportoló sokkal többet edz, mint versenyez. A magasugró sem mindig csak magasat ugrik, mégsem vonjuk kétségbe, hogy akkor is sportol. A sportoló sporttevékenységét legnagyobb hányadában éppen nem a versenyszabályok szerint végbemenő versenyzés jellemzi. (Igaz, hogy sporttevékenységét a versenyző azzal a céllal végzi, hogy a versenyeken eredményesen szerepeljen, hogy túlszárnyalja mások vagy saját maga teljesítményét. A cél — mint a cselekvés közvetlen motívuma — nagyon jelentős, de ezen túl szükségesnek tűnik olyan *objektív jegyek* keresése, amelyek a sportolást mint tevékenységet körülhatárolják. Hogy valaki sportolni akarjon, ahhoz mindenekelőtt a sportnak, a testgyakorlatoknak objektív jegyekkel jellemezhetően léteznie kell, másként maga a fogalom sem alakulhatott volna ki, de a szándék sem.)

Korábban utaltunk arra, hogy a sportban a játékfeladat, a játék cselekménye csupán hordozója a játék tartalmának. Így a játékfeladat mindenképpen a „formai" oldalhoz tartozik. Tartalmi szempontból — véleményünk szerint — az a döntő, hogy *a játéktevékenységet (a sportban) mennyire jellemzi a teljesítményorientáció.* Kétségtelen, hogy a sportban kialakult játékfeladatok ebből a szempontból nagyon tipikusak, de az sem mondható ki egyértelműen, hogy *csak* ezekben a hagyományosan kialakult játékfeladatokban juthat kifejezésre a sport játéktartalma. Egészen egyszerű megfogalmazásban a lényeges kérdés az, hogy a sportoló mit „tesz próbára" tevékenységében. A feladatjátékok szintjén egy akadály leküzdése — az akadály térbeli jellemzőitől függően — többféle módon történhet: átmászással, átugrással stb. Szabályokkal a feladat természetesen variálható. Megköthető, hogy csak ugrással küzdhető le; az is, hogy helyből vagy neki-

futással; az is, hogy kézzel hozzáérhet-e vagy sem stb. Ennek a játéknak a középpontjában *az akadályleküzdés mint problémamegoldás* áll. Egészen más helyzetben van az, aki tornászik — közelebbről szekrényugrásokat, lóugrásokat stb. gyakorol. A szekrény, a bak, a ló az ő számára nem egyszerűen mint akadály — a maga térbeli jellemzőivel — jelent problémát. A sportolót — mégha nem indul is versenyeken, csak szórakozásból tornászik — az ugrások bonyolultsága, nehézségi foka, a lendület felhasználása stb. teszi próbára. Játékos tevékenységének tartalma olyan információk feldolgozásával jellemezhető, amelyek a *teljesítményváltozással* vannak közvetlen kapcsolatban, és nem azokkal, amelyek *az akadállyal, az akadályleküzdéssel.* Az utóbbi esetben, a feladatjátékokban — mint már utaltunk rá — a teljesítmény a szituációval, a játékfeladattal *behatárolt,* ezektől függ az erőkifejtés nagysága, a nehézségi fok, a bonyolultság. A sportban viszont a teljesítményváltozás, -változtatás jellemzi a tevékenységet. „Teljesítményorientált játékra" végső fokon minden olyan feladatszituációban lehetőség nyílik, amely a teljesítményváltozás számára szabad, de legalábbis tág teret enged. A feladatjátékokban az ugrás nehézségi fokát, bonyultságát meghatározó elvek csak *közvetetten,* az akadályleküzdés feltételein, szabályain keresztül érvényesülnek, a torna támaszugrásaiban viszont *önállóan funkcionálnak,* éppen a teljesítményszempont objektív érvényesülése révén.

A játéktevékenység „teljesítményorientáltsága" elsősorban a tevékenység tartalmában kifejezésre jutó objektív tendencia, amely nem feltétlenül kötött a versenysportban kialakult és hagyományos játékfeladatokhoz, játékhelyzetekhez (noha ezek — ismételjük — tipikus feladatok). Ezzel kapcsolatban azonban nem lehet figyelmen kívül hagyni egy jelentős összefüggést. Hogy a szekrény- vagy lóugrásokat ilyen teljesítményorientált játékként lehet gyakorolni függetlenül attól, hogy tényleges kapcsolódik-e a versenyzéssel vagy sem, annak *előfeltétele volt a tornának mint sportágnak a kialakulása, létrejötte.* Úgy is lehetne fogalmazni, hogy a torna — mint sportág — *visszahat a játéktevékenységre* azzal, hogy mozgásmintákat szolgáltat. Lényegében azonban — megítélésünk szerint — nem csupán erről van szó, s ez így vulgáris magyarázat lenne. A torna — mint sportág — elsősorban nem a mozgásminták révén hat vissza, hanem azon keresztül, hogy mint sportág a játékban való általánosításnak egy sajátos szintjét is képviseli. Aki az általánosításnak egy magasabb szintjére már eljutott, ezt a tudását egy alacsonyabb szinten is képes felhasználni, feltéve, hogy a tevékenység tartalma ezt megengedi. Akárhányszor tapasztalhatják edzők, tanárok, hogy a jó kosarasok vagy kézilabdások nemcsak technikai, hanem taktikai vonatkozásban is mennyivel magasabb szinten játszanak egyszerűbb játékokat is (pl. háromudvaros döngetőt, seregfogyasztót, de akár egyszerű fogót is), mint a sportjátékokban képzetlenebbek, noha ez utóbbiak talán még többször játsszák a kérdéses játékot.

A teljesítményorientáció tehát — megítélésünk szerint — *a sporttevékenység objektív tendenciájaként érvényesül, mert a megismerésnek egy meghatározott szintjét jellemzi,* és független lehet attól, hogy a sportoló indul-e versenyeken vagy sem. A versenyzőnél elengedhetetlen, hogy ez az objektív tendencia a teljesítmény állandó növelésére való szubjektív törekvéssel is párosuljon. A versenysportra jellemző feladathelyzet „kihívás" a sportoló számára, melyben képességeit teszi próbára. De alacsonyabb igényszinten is lehet élvezni pl. a sízésben a terepakadályok lendületveszteség nélküli leküzdését. Amikor sportról, sportolásról beszélünk, a tevékenység tartalmi jegyeinek elsődlegességét kell elismernünk, figyelembe vennünk.

A motiváció és igényszint problémája

A tevékenység szintje tehát egyrészt az általánosítás szintjével jellemezhető, másrészt a feladatok megoldására való felké-

szültség, tanultság szintjével, a feladatok megoldásához szükséges eszközök (technika) birtoklásával. *Rendkívül jelentős szerepet játszik azonban* — különösen pedagógiai oldalról nézve — *a motiváció.* A játék magában hordja motívumát. Ez érthető. A játékban a közvetlen cselekvési célok nagy variációs lehetőséggel választhatók meg, a saját teljesítménnyel szembeni elvárásokat nem korlátozza úgyszólván semmi. Ez értelemszerűen adódik abból, hogy a sportban a játékfeladatok az ún. *rekordfeladatok* típusába sorolhatók *(Putnoky, 1969). A teljesítés foka, a feladat megoldásának minősége mindig növelhető.* Az egyéni teljesítmény növelése érdekében kifejtett tevékenység teljesen az igényszinthez igazodhat.

A teljesítmény és igényszint azonban ismét olyan kérdéskörnek látszik, amelyet differenciáltan kell felfognunk. Egyrészt ugyanis lehetséges, hogy a sportoló személyt teljesítménye kielégíti, igényszintjét nem emeli. Nem látszik elég egyértelműnek az a nézet, hogy aki sportol, szükségképpen növekvő teljesítményre is törekszik. Másrészt azt is figyelembe kell venni, hogy a teljesítménynövelésnek sok esetben életkori határai vannak. Érettebb korban alig képzelhető el, hogy bárki is fiatalkori teljesítményének túlszárnyalására törekedjék. Az azonban nagyon is elképzelhető, hogy teljesítményszintjét tartani igyekszik, de legalábbis lassítani igyekszik a csökkenés ütemét. Ez esetben igényszintje nem egy korábbi teljesítményhez igazodik, hanem egy — a fiziológiás állapotváltozással összefüggő — reálisan várható csökkenő teljesítményhez. Így nem megmagyarázhatatlan, hogy az objektíve csökkenő tendenciájú teljesítményszint mellett is sikerélmény kíséri a sporttevékenységet. Figyelembe kell ugyanis venni, hogy a teljesítménymotivációt a magunkról, teljesítményünkről alkotott kép jelentősen alakítja, és jelentős szerepet játszanak ebben szociális hatások is *(Putnoky, i. m.)*: a velünk egykorúak teljesítménye, elismerése. A korosztályversenyeknek is ez a jelentősége, de nem kisebb szerepet játszik ez a korosztálytudat érettebb korban sem. A sporttevékenységben érettebb korban is próbára tesszük, mire vagyunk (még!) képesek. *Kardos* (1965) utal is a sportnak a mozgásapparátus, a szenzomotorium épségben tartásában, megerősítésében játszott szerepére. Ettől függetlenül gyakori, hogy az idősebb, a csupán szórakozásból sportoló is hajlandó új dolgok megtanulására, s ezzel teljesítményszintjének emelésére. Úgy tűnik, tendenciaszerűen jelen van a teljesítményszint emelése, de nem abszolút, hanem relatív értelemben: a fizikai teljesítőképesség csökkenő tendenciáját figyelembe vevő igényszint révén.

Néhány tantervelméleti konzekvencia

Amikor a testnevelésben mi azt a feladatot tűzzük magunk elé, hogy a tanulókat felkészítjük a rendszeres testedzésre, sportolásra, hogy képessé tegyük őket egészségük, edzettségük, fizikai cselekvőképességük megőrzésére, az önművelésre, akkor valójában roppant komplex feladatra vállalkozunk. Talán sikerült érzékeltetni, hogy ez nemcsak azt jelenti, hogy *bizonyos sportágak speciális cselekvésformáit kell megtanítanunk, hanem egyszersmind az általánosítás meghatározott szintjére is képessé kell tenni a tanulókat, s mindennek egy motívumtanulás folyamatát is magában kell foglalnia.* Veszélyes dolognak tűnik a sportágak tanításában csak a technikai igényességre törekedni, s nem fordítani elég figyelmet a feladatmegoldó képesség, a tevékenységi színvonal fejlesztésére. Nem feltétlenül igaz, hogy az objektíve fejlettebb technika a feladatmegoldás magasabb színvonalát automatikusan magával hozza. De legalább ilyen veszélyesnek tűnik ennek az ellenkezője is: nem adni lehetőséget a sportbeli cselekvésformák gazdagítására. Hasonlóan veszélyesnek látszik a céltanulási, a motívumtanulási folyamat alábecsülése és a képzettség mindentől független hangsúlyozása. Ha túlzottan magas tanári követelmény alacsony tanulói igényszinttel

találkozik, minden bizonnyal kerülési tendenciát vált ki. Nyilvánvaló, hogy a probléma komplexitása a megoldás komplexitását kívánja meg.

Reálisnak tűnik egy képzettségi minimum-követelmény támasztása a tanulókkal szemben. (Ezt már csak az iskola nevelési céljával összefüggő feladatok is megkövetelik.) Ezen belül és ezen túlmenően azonban *minél nagyobb teret kell engedni a motiváció fejlődésének.* Ez azonban csak úgy lehetséges, *ha utat nyitunk a sportági feladatok megoldásában az igényszint emelkedésének s ezzel összefüggésben a teljesítménynövelés (a megoldásszínvonal-emelés) lehetőségének,* egyszóval annak, hogy a tanulók a kialakult igényszintjüknek megfelelően igényesebb, bonyolultabb, magasabb fokú mozgásformákat sajátíthassanak el. Ez tantervileg alternatívákkal, választhatósággal oldható meg.

Ezzel összefüggésben rá kell mutatni arra, hogy *az egyes sportágak játékfeladatai, feladathelyzetei a tevékenység színvonalának emelésében nem nélkülözhetők.* Ezek a feladatok *tipikus feladatok, s éppen ezért a megismerés szempontjából rendkívül jelentősek.* A magas- vagy távolugrás és más ugrásgyakorlatok közé legfeljebb csak szervi-funkcionális relációban lehet egyenlőségjelet tenni, a megismerés szempontjából minőségi különbség van közöttük. De ugyanez érvényes más sportágra is. Tantervelméleti szempontból azonban ezen túlmenő problémák is adódnak. Amennyiben ugyanis a játék motívumát maga a játéktevékenység hordozza, nagy óvatossággal lehet a játékot a tantervben elemeire szétbontani. *A játékokra különösen érvényes, hogy az egész nem azonos a részek összegével.* A túlzott széttagolás a játékjelleget megszünteti, a játék szétesését eredményezi. (Ezért nem járható útja a tantervi követelmények csökkentésének a mozgásanyag csökkentése.) A tevékenység játékjellegének megszűnését az erősebben motiváltak tartósabban, a gyengébben motiváltak rövidebb ideig tűrik el. Ez azt az alapvető követelményt támasztja, hogy *a sportágak a tantervben mint kerek egész játéktevékenységek fejlődjenek,* teljesedjenek, és a részekre bontás csak időleges legyen, és mindig megmaradjon az „egészbe való integrálás" lehetősége. Szokásos terminológiát használva: a bővülés lényegében mindig koncentrikus, mindig az egész tevékenység bővül, emelkedik magasabb szintre. (Ez nem zárja ki a lineáris bővülés szükségességét egy-egy rövidebb szakaszon, pl. egy osztályon belül.) Ez elleni alapvető sérelmek a motivációs bázis szűküléséhez vezethetnek, sőt elfordulást, kerülési reflexet válthatnak ki.

A megismerési folyamat oldaláról rendkívül jelentősnek látszik annak a figyelembe vétele, hogy a játéktevékenység az általánosítás szintjét tekintve is változik. Ez sok tekintetben megszabja a szerep-, a szabály- és a feladatjátékok helyét, funkcióját is.

Az a tény, hogy a tantervek gerincét bizonyos sportágak anyaga alkotja, semmiképpen sem jelentheti azt, hogy a sportágak valamiféle kizárólagos szerepet kapnak (akkor sem, ha már mint sportágak jelennek meg egy-egy osztály tantervében). A szabály- és feladatjátékoknak mindig megvan a maguk didaktikai-nevelési jelentősége. Egyrészt azért, mert ezek a játékok nem mutatnak éles életkori szakaszolást: viszonylag fejlett játékszínvonalon állók is nagy élvezettel játszanak feladatjátékokat. (Ellenkező irányban sokkal merevebb ez, mert a játékszínvonal egyben az általánosítás megfelelő szintjét is feltételezi. Ez érés és tanulás függvénye, ezért nem lehet idejekorán „előreszaladni". Ezt *Leontyev* [1964] nagyon szemléletesen mutatja be.) Másrészt a játékszínvonal, a feladatmegoldás színvonala a különböző szintű játékok révén emelhető. A lábtenisz, a fejelőversenyek, a labdacica stb. nem egyszerűen csak a technikát fejlesztik, hanem a helyezkedést is, s ezzel *olyan cselekvésrendszerek épülhetnek ki, amelyek részrendszerként jól beilleszthetők a labdarúgásba* mint sportjátékba. De hasonló a helyzet olyan sportágban is, mint az atlétika. A magasugró teljesítmé-

nye nemcsak a magasugrás többszöri végrehajtásával fejlődik, hanem olyan ugrásfeladatokkal (játékfeladatokkal), amelyek a cselekvés módszere tekintetében megegyeznek a magasugrással.

Amennyiben a játéktevékenység fejlődésében mutatkozó szakaszok egyben a cselekvésben való általánosítás egy magasabb szintjét is jelentik, a *szabály- és feladatjátékok helyét a tantervben a megismerésben, az általánosítás képességének a fejlesztésében betöltött szerepük is meghatározza.* A szabály- és feladatjátékok szintjéről a játéktevékenység árnyalt átmenetei lehetségesek a sporttevékenységhez, s ez a megismerés számára nagy jelentőségű. Másrészt a sportágak mellett a feladatjátékok a cselekvési bázis kiszélesítését, a cselekvési tartomány növelését is jelenthetik, melynek a cselekvéstanulás szempontjából van felbecsülhetetlen értéke.

(Folytatjuk)

Hivatkozott irodalom

Kardos Lajos: Általános pszichológia. Tankönyvkiadó, 1965.

Leontyev, A. N.: A pszichikum fejlődésének problémái. Kossuth Kiadó, 1964.

Dr. Putnoky Jenő: A teljesítménymotiváció és tanulmányozásának lehetősége a testnevelésben és a sportban. A sport és testnevelés időszerű kérdései. Sport, 1969. 1. sz. 67—93. old.

Az emlékezet vizsgálata

N. GOMBOS MARIANNA

I.

Az emlékezeti teljesítmények szerepe a sportfolyamatokban éppen olyan jelentős, mint az oktatás menetében. A végrehajtás módjára vonatkozó utasítások, vezényszavak, speciális sportági zsargon emlékezetbe vésése lényegesen megkönnyíti a végrehajtást és a teljesítmények pontosabbá válását. Ugyanígy az egyes mozgássorok, szituációk motoros reprodukálásának is egyik feltétele, hogy mindenre minél pontosabban emlékezzünk. Ennek a képességnek is számtalan egyéni variációja van, melyek ismerete hozzájárulhat az új anyag tanulásának és begyakorlásának hatékonyabbá tételéhez.

Emlékezünk, amikor az inger ismételt exponálása nélkül is felidéződik az érzéklet, amelynek felelevenedését nevezzük emlékképnek. Az emlékkép tehát helyettesítheti az érzékletet, azonban annál mindig halványabb, hiányosabb és múlékonyabb. Az emlékezet alapját az idegrendszerben bekövetkezett szerkezeti változások okozzák, amelyeket emléknyomoknak nevezünk. Ezeket mozgósítjuk részben önkényesen, részben pedig önkéntelenül. A bevésés fázisa után a magatartás, emlékezetben tartás folyamata következik, amelyet minden ismétlődés könnyebbé tesz. Ez az emléknyom megszilárdításának alapja. Az emlékkép felidézésének könnyedségét előnyösen befolyásolja a szilárdságon kívül az, ha a felidézendő momentumhoz hasonló vagy azzal helyben, időben többször egybeeső mozzanat segítségét is igénybe vehetjük.

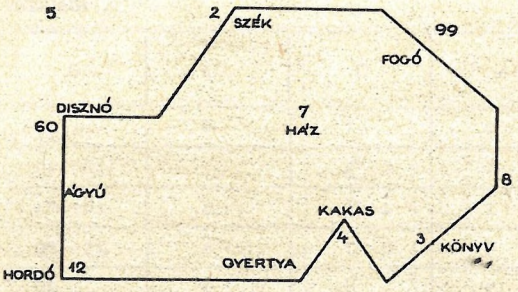

Konkrétan két különböző emlékezeti teljesítménnyel kell foglalkoznunk: a szavakra (verbális) emlékezés és a tárgyakra, térre történő (vizuális) emlékezés folyamatát különítjük el ezzel egymástól.

II.

A vizuális emlékezetet az egyik módosított Moede-tábla segítségével vizsgálhatjuk a legegyszerűbben. Ehhez szükséges egy előre elkészített demonstrációs tábla (lásd ábra), a tanulók számára pusztán egy üres papírlap.

Az instrukció szövege a következő:

„Egy táblát fogok mutatni, amelyen különféle tárgyak és számok láthatók egy mértani alakzaton elhelyezve. Ezt a táblát 1 percig nézhetitek. Igyekezzetek ezalatt minél jobban megjegyezni, hogy mit és hol láttatok. Ezután le kell rajzolni, minél pontosabban a táblán látottakat. Ha valaki nehezen rajzol, a tárgyak rajza helyett nevük leírása is elegendő. A rajz elkészítéséhez további 3 perc áll rendelkezésre."

A feladat értékelése a táblával történő összehasonlítás alapján történik. Külön számoljuk össze, hogy hány tárgyat, illetve számot jegyzett meg, és azt is, hogy ezekből mennyit volt képes teljesen lokalizálni. A szabálytalan síkidom reprodukálása külön történik, végül az összesen szerzett pontokat is kiszámítjuk:

$$T+Sz+A+Th+Szh=Ö$$

maximum $9+9+5+9+9=41$

A rövidítések jelentése: T: tárgy, Sz: szám, A: alak (a szabálytalan síkidom), Th: tárgy helye, Szh: szám helye, Ö: összpontszám.

Az alak elbírálásának szempontjai:

- — ha minden rész megvan, arány is jó: 5;
- — ha minden rész megvan, de az arány rossz: 4;
- — rész- és aránybeli kis hiba: 3;
- — rész- és aránybeli nagy hiba: 2;
- — rossz, de zárt körvonal: 1;
- — határoló alak nincs: 0.

A feladat értékelése során értékes információkhoz jutunk az ábra, számjegy, alakzat és pozíciók közvetlen reproduktív emlékezeti teljesítményeire vonatkozóan.

A próba standard értékeit a Fővárosi Pályaválasztási Intézet Pszichológiai Csoportja publikálta 500—500 fős csoportok teljesítményei alapján. (1—4. táblázat.)

Kísérleti csoportunkban kapott eredmények közlésénél — szintén csak demonstrációként — az általános iskolások standard adatai alapján az összteljesítmény pontszámára vonatkozó kategóriajelet tüntettük fel. (5—6. táblázat.)

Általános iskolás lányok — *1. táblázat*

Kategória	T	Sz	A	Th	Szh	Ö
I.	—2	0	0	—1	0	—10
II.	3—4	1—3	1	2—3	1	11—16
III.	5—6	4—6	2—3	4—6	2—4	17—24
IV.	7	7	4	7	5—7	25—29
V.	8	8	5	8	8	30

Általános iskolás fiúk — *2. táblázat*

Kategória	T	Sz	A	Th	Szh	Ö
I.	—2	—1	0	—1	0	—11
II.	3—4	2—3	1	2—3	1	12—17
III.	5—6	4—6	2	4—5	2—4	18—24
IV.	7	7	3	6—7	5—6	25—29
V.	8	8	4—5	8	7	30

Gimnazista lányok — *3. táblázat*

Kategória	T	Sz	A	Th	Szh	Ö
I.	—3	—1	0	—2	0	—14
II.	4—5	2—3	1—2	3—4	1—2	15—20
III.	6—7	4—6	3	5—6	3—5	21—27
IV.	8	7	4	7—8	6—7	28—31
V.	9	8—9	5	9	8—9	32

Gimnazista fiúk — *4. táblázat*

Kategória	T	Sz	A	Th	Szh	Ö
I.	—3	—2	0	—2	0	—15
II.	4—5	3—4	1	3—4	1—2	16—20
III.	6—7	5—7	2—3	5—6	3—5	21—27
IV.	8	8	4	7—8	6—7	28—33
V.	9	9	5	9	8—9	34

Lányok — *5. táblázat*

	T	Sz	A	Th	Szh	Ö	St
F. É.	7	7	2	6	5	27	4
Gy. M.	8	4	2	5	3	22	3
K. A.	6	6	2	3	5	22	3
K. K.	4	0	0	3	0	7	1
K. M.	8	3	2	6	2	21	3
L. É.	7	5	2	6	2	22	3
M. A.	9	1	5	6	0	21	3
M. É.	9	7	3	6	4	29	4
M. I.	9	0	3	8	0	20	3
P. Á.	6	6	4	5	5	26	4
P. É.	7	3	4	3	1	18	3
P. M.	7	4	2	6	3	22	3
S. A.	5	8	2	3	3	21	3

Fiúk *6. táblázat*

	T	Sz	A	Th	Szh	Ö	St
B. E.	5	5	2	5	4	21	3
F. I.	6	5	2	5	2	20	3
K. L.	7	5	2	2	3	19	3
M. M.	5	6	2	3	1	17	2
M. R.	8	6	1	3	1	19	3
O. K.	7	5	4	6	4	26	4
S. I.	8	6	2	7	3	26	4
T. G.	7	8	3	6	5	29	4
V. I.	6	6	2	4	2	20	3
V. G.	7	7	2	4	5	25	4

Szembetűnő, hogy az adatok lényegesen kisebb szóródást mutatnak, mint a figyelemvizsgáló próba alkalmával. A tanulók túlnyomó többsége átlagos teljesítményt nyújtott, igen gyenge eredményt csupán 1 lánynál találtunk (K. K.), ellenben igen jót egynél sem. Ennek magyarázatánál csak feltevésekre szorítkozhatunk. Mindenesetre csak előnyös az oktatási munka során, ha a csoport egy adott képesség szempontjából ennyire homogénnek mutatkozik. Ez a viszonylagos „kiegyenlítettség" sok szempontból kedvezőbb, mintha ugyanezt az átlagot több igen jó és igen gyenge eredmény összegeződéséből nyertük volna.

III.

A verbális emlékezet vizsgálatára a Ranschburg-féle szórásmódszer használható. Elvégzéséhez olyan papírlapokra van szükség, amelyeken a szópárok első tagjai előre fel vannak gépelve.

Az instrukció szövege a következő:

„Szavakat olvasok majd, mindig kettőt egymás után. Ezeket mondjátok magatokban utánam, hogy jól megjegyezzétek. Aztán majd újra mondom a szópárok közül az első szót és az azzal együtt előzőleg hallott másik szót (a párját) hang nélkül kell az első mellé leírnotok. Így: kék-piros, házkémény, fű-mező, toll-tinta.

Ceruzát letesszük. Most újra ugyanezt kell csinálnotok, de jól ügyeljetek, mert nem 4, hanem 16 pár szót olvasok fel."

„Mondjátok utánam a szavakat, de csak magatokban:

fej-kalap,	könyv-betű,
tó-tenger,	fa-növény,
kép-szépség,	rom-idő
cél-siker,	kár-haszon,
rét-széna,	kéz-gyűrű,
szó-mondat,	fény-árnyék,
kő-érték,	kar-erő,
gőg-fölény,	ok-hatás."

A vizsgálatvezető is minden szópárat elismétel magában, és csak ezután megy át a következőre. Az oszlopok végén mindig háromszor mondjuk el magunkban a felolvasott utolsó szópárt, és csak azután kezdjük el az új oszlopot.

A vizsgálat értékelése egész egyszerűen úgy történik, hogy összeszámoljuk a helyesen kiegészített szópárokat. A maximális teljesítmény 16.

Az összehasonlítás alapjául szolgáló standard értékek fővárosi tanulók teljesítményei szerint a következőek (7—8. táblázat):

Általános iskolások *7. táblázat*

Kategória	Lányok	Fiúk
I.	— 8	— 7
II.	9—10	8—10
III.	11—14	11—13
IV.	15	14—15
V.	16	16

Gimnazisták *8. táblázat*

Kategória	Lányok	Fiúk
I.	—10	— 8
II.	11—12	9—11
III.	13—14	12—14
IV.	15	15
V.	16	16

A két ismertetett emlékezetvizsgálat alkalmazásánál ügyelni kell arra, hogy megismétlésekor az eredményváltozásba nem kis mértékben belejátszik az előző bevésés és felidézés. Tapasztalataink szerint ezért reális képet csak a próba egyszeri elvégeztetése ad. Amikor mégis indokolt lenne a próba megismételtetése — pl. arra kíváncsi a tanár, hogy adott tevékenység gyakoroltatása mennyiben befolyásolja a szóban forgó teljesítményt —, célszerű a feladat analógiájára kontrollfeladatot konstruálni.

Testnevelő tanáraink számára szép feladat lenne a motoros emlékezet (mozgáselképzelés) és a vizuális, verbális emlékezeti teljesítmények összevetése. Nem titkolt céllal adtuk tehát közre a kétfajta emlékezetvizsgáló eljárást. A pszichológiában jártas, az iránt érdeklődő testnevelő tanárok bizonyára kísérletet tesznek majd egyszerű, jól használható, mozgásemlékezést vizsgáló próbák kidolgozására és igazolására. Az irodalom utal ilyenekre, ezek azonban az iskolai, életkori szempontokat nem tartják elsődlegesnek.

A honvédelmi nevelés néhány tapasztalata tanítóképzőben

ILLYÉS JÓZSEF

A nevelés célját mindig a társadalom igényei, szükségletei határozzák meg. Az 1961. évi III. törvénycikk a Magyar Népköztársaság oktatási-nevelési rendszere céljául kitűzte, hogy „a szocializmus építésében hasznos munkával közreműködő embereket neveljen, akik *építik* és *védik* a nép államát, híven szolgálják a népek békéjét és testvériségének ügyét...". A honvédelmi ismeretek oktatása a felsőfokú oktatási intézményekben az 1024/1967. VIII. 8. korm. számú határozat alapján az 1968/69. tanévtől került bevezetésre. Az egri Tanárképző Főiskolán tartott tanácskozáson *dr. Ágoston György* tanszékvezető egyetemi tanár körvonalazta a honvédelmi nevelés legfontosabb problémáit a felsőoktatásban. Rámutatott, hogy a honvédelem, a honvédelmi nevelés mindig az osztályharc eszköze volt és maradt. E szerint a honvédelmi nevelés nem külön nevelési feladat, hanem a nevelés minden területén érvényesítendő követelmény. Hangsúlyozta annak fontosságát, hogy fiataljaink elsősorban az *értelem fegyverével* bánjanak jól, hogy védekezhessenek az ellenséges ideológiák bomlasztó hatása ellen, a maradiság ellen, hogy helyt tudjanak állni a lélektani hadviselés idegfeszítő viszonyai között. Külön foglalkozott az *érzelmi nevelés* jelentőségével, tartalmával, és hangsúlyozta, hogy a haza jelene, jövendője csak az internacionalizmus talaján bontakozhat ki. Az értelmi és érzelmi nevelés mellett központi feladat a *fizikai képességek* kibontakoztatása. A honvédelmi nevelésnek helyet kell

kapnia minden tanítási órán, és ami még fontosabb: a honvédelmi nevelés nem korlátozódhat csupán az iskolára, hanem a társadalom egészének részt kell vállalnia belőle. Kiveszi részét a KISZ, az úttörőmozgalom, a MHSZ, a szülői munkaközösségek is. A honvédelmi nevelés nem korlátozódhat a 24 hónapi katonai szolgálatra. A néphadsereg ezt a feladatot egyedül nem tudja megvalósítani, ha a társadalom nem segíti felkészülni a fiatalokat felelős szolgálatukra.

Az alábbiakban néhány tapasztalatot adunk közre a győri Tanítóképző Intézet hallgatói között végzett felmérések alapján. Vizsgáltuk a hallgatók testnevelés és sport iránti érdeklődését, fizikai felkészültségét, a lőkiképzés eredményességét, végül szeretnénk röviden beszámolni arról, hogyan valósult meg intézetünkben a tömegszervezetekkel való kapcsolat.

1. *Felmérés a hallgatók érdeklődéséről, véleményéről*

Az 1967/68., 1968/69. és az 1969/70. tanévben öt elsőéves tanulókör hallgatóit (összesen 112 főt) kérdeztünk meg, és a kérdésekre az alábbi válaszokat kaptuk:

1. *Megkedvelte-e a testnevelést a középiskolában?* A hallgatók 76%-a *pozitív* választ adott, 24%-a pedig *nemlegeset.*

2. *Igazságosnak tartotta-e a középiskolai érdemjegyét testnevelésben? Igen: 73%, nem: 20%, nem válaszolt: 7%.*

3. *Kívánja-e, hogy elfáradjon a testnevelési órán? Igen: 53%, nem: 37%, nem válaszolt: 10%.*

A fenti kérdésekre adott válaszok összevetése arra mutat, hogy a fő probléma nem a hallgatók meggyőzése, hanem akaraterejük növelése. Úgy látszik, hogy a hallgatóknak elsősorban „saját maguk legyőzését" kell megtanulniok, hogy állóképességük növekedjék.

4. *Van-e sporteszményképe? Igen: 40%, nincs: 60%.*

5. *Mi a kedvelt sportága?*

Labdarúgás	9	Torna	4
Korcsolyázás	8	Úszás	4
Atlétika	7	Ökölvívás	1
Vívás	6	Balett	1
Öttusa	4	Sakk	1

A labdarúgás első helye — közel 9% nevezte meg — már csak azért is meglepő, mert a hallgatók többsége leány! A sporteszmények között legtöbbször megnevezett sportolók Almássy Zsuzsa és Rejtő Ildikó volt.

6. *Melyik testgyakorlati ágat kedveli?*

Torna	26	Labdajátékok (általában)	7
Atlétika	17	Röplabda	5
Kosárlabda	16	Asztalitenisz	1
Úszás	14	Nem jelölt	8
Kézilabda	13		

1—1 szavazatot kapott még a labdarúgás, vívás, sí, játék és természetjárás.

Feltűnő, hogy a két alapsportágat milyen kevesen nevezték meg, pedig ezek nélkülözhetetlenek mind a versenysportban, mind pedig az állóképesség megszerzésében. A honvédségnél végzett felmérések is azt mutatják, hogy a bevonulók állóképességszínvonala alacsony, pedig a haditorna követelményeinek a teljesítése nehéz feladat (futás gázálarcban, fegyverrel a kézben, segítés járőrtársnak).

7. *Melyik testgyakorlati ágat tartja a legnehezebbnek?*

Torna	50	Kézilabda	2
Atlétika	39	Röplabda	2
Labdajátékok	7	Úszás	1
Kosárlabda	5	Nem jelölt	6

A tornára tehát 44,6%, az atlétikára pedig 34,8% szavazott.

8. *Milyen helyet foglal el a testedzés kulturális szórakozásai között?*

1. helyre tette 11
2. helyre tette 19
3. helyre tette 23
4. helyre tette 15
5. helyre tette 16
6. helyre tette 5

Nem jelölte meg 23

A hallgatóknak 52,7%-a a testedzést a 4. vagy annál hátrább rangsorolja szórakozásai között. Érdemes ezzel szembeállítani Kulcsár Győző, kiváló vívó nyilakozatát: az ő korosztálya a tanulás után a sportot tekintette a legnagyobb szórakozásnak. Ma az edzést abbahagyják, ha az Angyal kalandjai vagy Maigret felügyelő krimije kezdődik a tévében. Ez annál inkább elgondolkodtató, mert a mozgáskultúra igényének egyre inkább jellemeznie kellene a szocialista embert.

2. Az I. évfolyamok teljesítményszintjének felmérése

A három tanévben a felmért csoportok az egyes feladatokban a következő eredményt érték el:

60 m síkfutás

1967/68.	I/1*	11.2 mp	20 fő
	I/2	10.9 mp	17 fő
1968/69.	I/1	11.3 mp	24 fő
	I/3	11.0 mp	23 fő
1969/70.	I/3	11.3 mp	16 fő

Távolugrás

1967/68.	I/1	285 cm	17 fő
	I/2	284 cm	17 fő
1968/69.	I/1	293 cm	21 fő
	I/3	303 cm	22 fő
1969/70.	I/3	207 cm	16 fő

Magasugrás

92	cm	16 fő
96	cm	18 fő
80	cm	21 fő
85,4	cm	24 fő
93	cm	13 fő

Kislabdahajítás

22	m 95	cm	16 fő
20	m 49	cm	17 fő
18	m 52	cm	21 fő
21	m 79	cm	24 fő
23	m 20	cm	18 fő

A mutatott teljesítmények színvonalát érdemes összevetni az intézet gyakorló általános iskolája leánytanulóinak adataival. Az alábbiakban a gyakorló iskola *5. és 6. osztályos leánytanulóinak* ötös csapatátlagát vetjük egybe a felmért csoportok ugyancsak ötös csapatátlagaival:

Gyak. iskola

	60 m síkfutás	*Távolugrás*
1966/67. tanévben		
5.*a* osztály	11.0 mp	284 cm
5.*b* osztály	11.3 mp	294 cm
6.*a* osztály	10.9 mp	328 cm
6.*b* osztály	10.8 mp	308 cm
Hallgatók		
1968/69. I/1	9.9 mp	352 cm
I/3	9.9 mp	356 cm
1969/70. I/3	10.0 mp	322 cm

* A felmért tanulókörök jelzése.

Labdadobás

Gyak. iskola (gumilabda)
5.*a* osztály 12 m 30 cm
5.*b* osztály 14 m 30 cm
6.*a* osztály 15 m 20 cm
6.*b* osztály 15 m 80 cm

Hallgatók (kézilabda) 1967/68.
I/1 17 m
I/2 16 m 80 cm

A távolugrásban és dobásban az általános iskolás leánycsapatok és a hallgatók átlagai szinte lényegtelen különbséget mutatnak.

Úszás. A felmért hallgatók 66,9%-a nem tudott úszni. A felmérés során 25 m-t úsztak a hallgatók, az úszni tudóknak az 1/4-e jelentős technikai fogyatékosságokkal és nagyon lassan úszott. Ez a kedvezőtlen arány azért nagyon problematikus, mert nevelőkről van szó, akik kirándulni viszik a tanulókat. Elképzelhetetlen, hogy ilyen

nevelő víz közelébe merje vinni a tanulókat, hiszen nem bízhat saját magában.

Állóképességi próba. A próba abból állott, hogy 2 perc kötelező futás után a hallgató érzése szerint tovább futhatott. 5 percnél azonban be kellett fejeznie a futást. Az alábbi táblázat azt mutatja, hogy a hallgatók hány perc után hagyták abba a futást:

	5 perc	4 perc	3 perc	2 perc	1 perc	
1967/68. I/1	8	2	5	5	1	= 21
I/2	5	—	4	7	3	= 19
1968/69. I/1	12	3	5	5	—	= 25
I/3	11	2	5	6	—	= 24
1969/70. I/3	13	1	2	4	1	= 21
	49	8	21	27	5	= 110

A hallgatóknak tehát 44,5%-a teljesítette a felső határt és 29% az alsót. A felmérés a hallgatók alacsony állóképességét mutatja.

Kezdők lövészete és a lőlapok értékelése

Intézetünk hallgatóinak 90%-a nő. A lőoktatás ezért kezdetben nehézségekkel járt, mert a hallgatók idegenkedtek a puskától. A honvédelmi képzéssel összefüggő tevékenységek azonban fokozatosan hozzászoktatták őket: akadályversenyek, kézigránáthajítás, futás gázálarcban, légpuskalövészet, kispuskalövészet, ÖHV-versenyek. A versenyekre való felkészülés meghozta a kívánt eredményt.

Lőeredmények

Légpuska:	10 m-re, fekvő h.	1186 kör (77 fő)	15,2 körátlag
	10 m-re, álló h.	1317 kör (72 fő)	19,6 körátlag
Kispuska:	I. lövés fekvő h.	763 kör (75 fő)	10,0 körátlag
	II. lövés fekvő h.	839 kör (71 fő)	11,8 körátlag

Kispuskalövésben az I. és II. lövés között fejlődést mutatott a hallgatók 52%-a, stagnált 16%, visszaesett 32%.

A 146 lőlap alapján egy lőlapra 4—5 találat esett, ebből körtalálat volt 2—3.

A kispuskával végzett lövésekről az alábbi táblázat ad összehasonlítást (kör/találat):

	3—6 óra	12—3 óra	9—12 óra	6—9 óra
Fekvő helyzet	769/258	619/144	599/136	509/141
Térdelő helyzet	110/ 28	55/ 14	92/ 20	91/ 24
Álló helyzet	81/ 36	60/ 18	53/ 9	62/ 20

A találatok kis száma azt bizonyítja, hogy a hallgatók alapvető fogyatékosságokkal küszködnek (célratartás, légzés, billentyű elhúzása stb.). A 26 töltényt és az ismételt 26 lövést nagyon kevésnek tartom, kevés még a jártasság megszerzéséhez is. Az a tapasztalatom, hogy a hallgatók szívesen vállalkoznak az ismétlésekre, csak a töltény biztosított legyen. Ezt a kedvet táplálni kellene.

Érdeklődésre tarthat még számot az, hogy a találatok *a lőlapok vízszintes és függőleges osztóvonalához képest* hogyan helyezkednek el:

A 661 találat eloszlása a lőlapon:

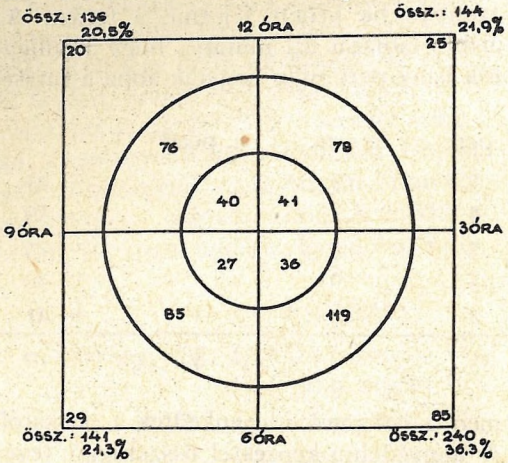

A 2496 kör eloszlása a lőlapon:

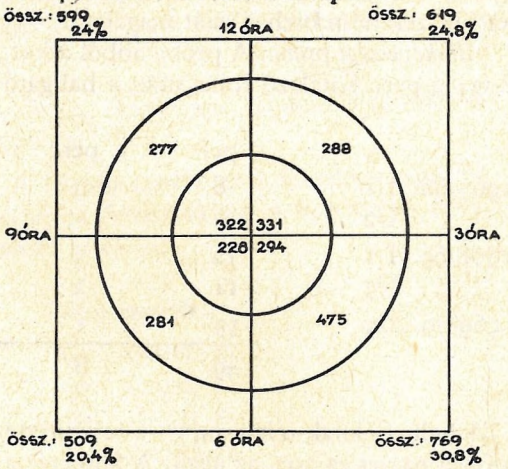

Találatok a lőlap *felső* részében:	
1218 kör/280 találat	48,8/43,3%
Találatok a lőlap *alsó* részében:	
1278 kör/381 találat	51,2/57,7%
Találatok a lőlap *bal* oldalán:	
1388 kör/384 találat	55,9/58,0%
Találatok a lőlap *jobb* oldalán:	
1108 kör/277 találat	44,1/42,0%

Az ábrák és a fenti táblázat azt mutatja, hogy a fekete körtalálatok nagy hányada *a felezővonal fölé* kerül. Ezeknél a találatoknál a célzás már jó, az elhúzás sem okoz hibát, a felső találatok inkább a cső lövés közbeni emelkedésének tulajdoníthatók.

A fehér kör- és körön kívüli táblatalálatok nagyobb részben a vízszintes felezővonal alatt vannak. Ez — jobbkezes lövőket tekintve — a bal oldalon való fekvés és az ebből eredő légzészavaroknak, billentyűelhúzási hibáknak tulajdonítható. Hogy a találatok zöme a függőleges felező vonaltól *balra* helyezkedik el, szintén légzési és elhúzási hibának tulajdonítható.

Tömegszervezetekkel való kapcsolat

Az alábbiakban csupán vázlatszerűen sorolom fel, hogy intézetünkben az egyes szervek közreműködése milyen módon járult hozzá az ifjúság honvédelmi neveléséhez.

KISZ-szervezet, sportkör: A KISZ az I. évfolyamok csoportjainak és külön a II—III. évfolyamok csoportjainak akadályversenyeket rendezett, és erre a Sportkör vándorzászlókat ajánlott fel. Ugyancsak közös rendezésben tanárok—diákok közötti lövészversenyt rendeztünk. Bakony-túrát szerveztünk, és ezt összekötöttük a járőrversennyel. (Erről propagandafilm is készült.)

Szakszervezet: az intézeti tanárok és gyakorló iskolai tanárok között egyéni és csapatlövészversenyt rendezett.

Úttörőszervezet: a doborgazi nyári kötelező táborozás tematikájába 8 órába beiktatta a honvédelmi ismeretek oktatását (2 óra elmélet, 4 óra légpuskalövészet, 2 óra akadály- és ÖHV-versenyek). Így a hallgatók előtt a II. évfolyamon nem volt ismeretlen a tantárgy.

Városi TS: a vízitúrához a csónakot,

sátrat, a téli táborozáshoz a sílécet, valamint az ÖHV-hez a robbanóanyagot biztosította.

MHSZ: a kötelező juttatásokon kívül propagandaanyagot, filmet és előadót bocsátott rendelkezésünkre.

Dózsa SK: a versenyek céljára rendelkezésre bocsátotta a verseny lőterét, fegyvert, lőszert, vezetőt, távcsövet minden esetben biztosított.

Karhatalom: vállalta a lőfegyverek beállítását, valamint a vízi túrához szállítóautót is felajánlott.

Irodalmi színpad: az egyes ünnepélyek alkalmával honvédelmi témájú verset iktat be műsorába mai költőktől.

Intézet vezetősége: a honvédelmi neveléssel kapcsolatos minden esemény iránt élénken érdeklődik, jelenlétével fokozza a munkakedvet, és az anyagi természetű problémákat mindig megoldja. Lövészeten és túrákon az érintett szakcsoportok tagjai segítséget nyújtanak.

A függőleges felugrás komplex vizsgálata 15–19 éves fiúk adatai alapján

FARMOSI ISTVÁN

A testnevelés-kutatásnak, a kiválasztásnak, az edzésellenőrzésnek, az iskolai testnevelésben pedig a tanulók fejlődésének jól használható mérőmódszere és általánosan használt tesztje a függőleges felugrás. A mindennapi gyakorlatban többféle eljárással találkozhatunk e próbát illetően, s az irodalom is több néven említi.

Mérésének módszerét legutóbb Abalakov módosította és tette pontosabbá. Módszerének megbízhatósága igen jó. Erényei közé tartozik egyszerűsége és az eredmény azonnali pontos megállapíthatósága is.

A függőleges felugrással kapcsolatban Cseresnyeva (1), Lomejko (2), Nyikolajenko és Kvorcova (3), Schünke és Peters (4), Hepp (5) és Tóth (6) végeztek vizsgálatokat. Ők mérésének módszerét, fejleszthetőségét, életkori dinamikáját és az alkati jellegekkel való összefüggését kutatták. E kutatások azonban részben alkati (antropometriai), részben funkcionális (dinamometriai) vonatkozásban nem nyújtanak eléggé részletes felvilágosítást. Az idevágó irodalom tanulmányozása és két év óta folytatott méréseim indítottak arra, hogy e két problémakört részletesebb vizsgálat tárgyává tegyem.

A vizsgálat módszere

Vizsgálataimat középiskolásokon és felsőfokú technikumi hallgatókon végeztem. A felvett adatok az alábbi csoportokra oszthatók: 1. Függőleges felugrás — Abalakov módszerével, 0,5 cm-es pontossággal mérve. 2. Antropometriai jellegek: testsúly, testmagasság, alsó végtaghossz, combhossz, alszárhossz, relatív alsó végtaghossz, relatív combhossz, relatív alszárhossz (a testmagasság, ill. az alsó végtaghossz százalékában) tomporszélesség, tomporkerület, combkerület, alszárkerület. Valamennyit 0,1 cm-es, a testsúlyt 0,1 kg-os pontossággal mértem. 3. Dinamometriai adatok — a mérést 1 kg-os pontossággal végeztem.

Az adatok feldolgozásá: variációs statisztikai módszerrel végeztem. Az alapvető

paraméterek — átlag és szórás — ismeretében F és t próbával vizsgáltam az életkori csoportokat, melyek közül a 15—16 éveseket és a 17—19 éveseket összevontam. E két csoportnál valamennyi antropometriai jelleg és dinamometriai adat és a függőleges felugrás között korrelációt és lineáris regressziót számítottam. A relatív alsó végtaghossz és a relatív combhossz összefüggését az ugrással kovarianciaelemzésnek vetettem alá.

Az eredmények értékelése

A tanulók és hallgatók testi fejlettségéből — összehasonlítva másutt végzett vizsgálatok adataival — megállapító, hogy azok megfelelően reprezentálják-e ifjúságunk általános fejlettségét. Ez azért fontos, mert egy-egy tájegység jellemző értékeinek dominanciája esetén az összefüggés-vizsgálatból már nem lehet szélesebb körű következtetésre jutni. Különbség azonban nem áll fönn, ezért a kimutatott kapcsolatok általánosabb érvényességűnek tekinthetők.

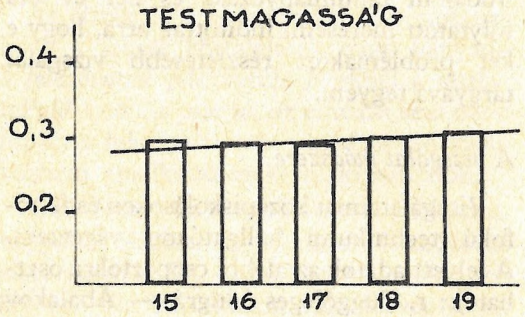

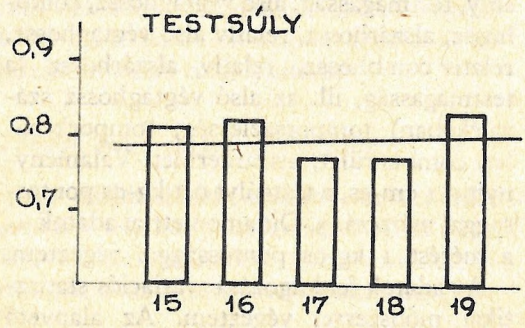

Hasonló módszerrel lehet megítélni a függőleges felugrás eredményeit is. A Lomejko adataival való összevetés azt mutatja, hogy a 15—16 éveseknél 7,5 cm-rel, a 17 éveseknél 4,5 cm-rel, míg a 18—19 éveseknél 4,7 cm-rel jobbak adataink, mint a fenti szerző nagy anyagon talált eredményei.

A függőleges felugrás értékelését tovább finomíthatjuk, ha az eredményeket az alkati és funkcionális mutatókra vonatkoztatjuk. Ezt úgy végezhetjük el, hogy megállapítjuk a testmagasság 1 cm-ére a testsúly, a combfeszítő és az alszárhajlító erő egy-egy kilogrammjára jutó emelkedés nagyságát. az 1. és 2. sz. grafikon oszlopaiból kitűnik, hogy a testmagasság és a testsúly növekedésének ütemével párhuzamosan halad az ugrásban elért eredmények növekedése is. Az enyhén fölfelé tartó tendencia — melyet a testmagasságnál az $y = 0{,}296 + 0{,}005 \cdot x$ a testsúlynál az $y =$

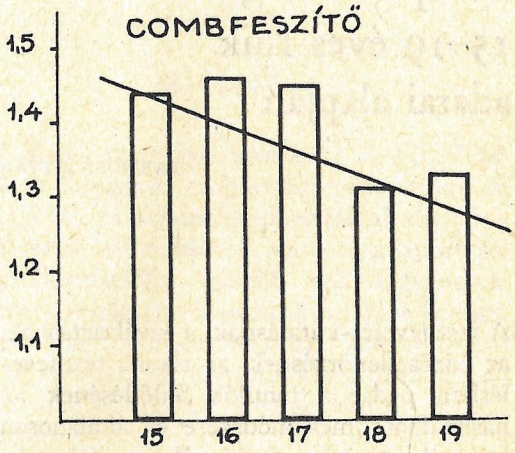

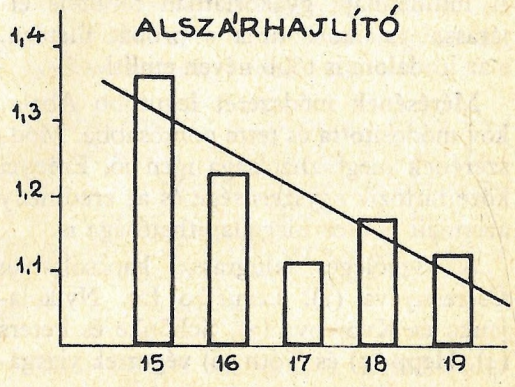

$0{,}800 + 0{,}001 \cdot x$ trend egyenlet jellemez — elhanyagolható. Hasonló eredményre jutott Tóth is — fejlődésgrafikonok összevetése kapcsán — labdajátékosok és TFKI kísérleti csoportok adatainak vizsgálata során (8).

A combfeszítők és az alszárhajlítók erejének egy-egy kilogrammjára jutó ugrásérték viszont csökkenő tendenciát mutat. Ez azt jelenti, hogy a tiszta erő gyarapodásánál gyorsabb ütemű a gyorserő fejlődése, hiszen így lesz mindig kisebb hányadosuk. Feltételezhető tehát, hogy az életkor előrehaladásával a függőleges ugrás faktorai közül mindinkább az izomösszehúzódás gyorsasága veszi át a vezető szerepet.

dést vagy csökkenést. Nem igazolt tehát az a felfogás, hogy a súlynövekedés negatív hatású.

A hosszúsági méretek közül elsősorban a *combhossznak* van jelentősége. Noha kapcsolata a fiatalabb csoportnál gyenge, az idősebbnél pedig közepes, a regressziós együttható a 15—16 éveseknél közel fél centiméteres, a 17—19 éveseknél pedig majdnem egy centiméteres javulást ígér. A többi hosszúsági méret az alábbi sorrendben függ össze a függőleges felugrással: 15—16 éveseknél testmagasság, alszárhossz, alsó végtaghossz. 17—19 éveseknél testmagasság, alsó végtaghossz, alszárhossz.

1. sz. táblázat

	15—16 évesek n = 53		17—19 évesek n = 67	
	r	b	r	b
Testsúly	0,093	0,079	0,076	0,069
Testmagasság	0,139	0,173	0,127	0,394
Alsó végtaghossz	0,064	0,128	0,289	0,409
Combhossz	0,142	0,416	0,398	0,795
Alszárhossz	0,107	0,282	0,149	0,391
Tomporszélesség	0,097	0,452	—0,252	—1,218
Tomporkerület	0,058	0,081	0,012	0,017
Combkerület	0,019	0,075	0,212	0,670
Alszárkerület	0,114	0,402	0,242	1,047
Combfeszítő erő	0,168	0,895	0,416	0,463
Alszárhajlító erő	0,166	0,128	0,207	0,164

Az összefüggések értékelése

A korrelációs és regressziós együtthatót az 1. táblázatban foglaltam össze. A függőség valószínűségi szintjét a Fischer—Yates-táblázat alapján állapítottam meg. E szerint a 15—16 évesek esetében az együtthatónak 0,21-nél, a 17—19 évesek esetében 0,19-nél kell nagyobbnak lenni, hogy a valódi összefüggés kimutatható legyen. A regressziós együtthatók pedig azt mutatják meg, hogy a jellegek egységnyi megváltozása milyen változást okoz a függőleges felugrás eredményében. Sorra véve az egyes jellegeket a következők állapíthatók meg. A *testsúly* egyik életkori csoportnál sincs kapcsolatban az ugrással. Megváltozása sem okoz lényeges növeke-

A hosszúsági méretek adataiból együttesen megállapítható, hogy azok a fiatalabbaknál nem függnek össze az ugrással, hiszen egyetlen valódi kapcsolat sem található. Az idősebbeknél a korreláció foka az alszárhossz kivételével gyenge és közepes.

Mivel a hosszúsági méretek önmagukban nem mutatnak kapcsolatot, ezért felkeltették figyelmemet ezek arányai. Erről a relatív alsó végtaghossz, a relatív combhossz és a relatív alszárhossz tájékoztat. (L.: a vizsgálat menete és módszere c. részt.) A korrelációs tábla elkészítésekor igen eltérő képet kaptam e jellegeknél az életkorok között. Ezért kovarianciaelemzést alkalmaztam. Ebből kiderült, hogy a *relatív alsó végtaghossz* és az ugrás kapcso-

lata nagymértékben függ az életkortól. Az osztályok között igen szoros negatív korrelációt találtam (r = −0,947). *A relatív combhossz* nem korrelál az ugrással. Egyetlen életkorban sem mutatható ki valódi kapcsolat. Az osztályok között közepes összefüggés van (r = 0,477), mely az életkortól való függetlenségre utal. A relatív alszárhossz viszont közepes erősségű, valódi kapcsolatban van az ugrással (r = = 0,343).

A hosszúsági méretek tehát sem önmagukban, sem arányaikban nem befolyásolják jelentősen a függőleges ugrást.

A szélességi méretek közül egyedül a *tomporszélesség* összefüggését vizsgáltam. A kapott adatok a csoportok között ellentmondóak. Mivel korábbi életévekből vizsgálataim nincsenek, s irodalomban sem található erre utalás, csak hipotézisként állítható fel az a gondolatsor, hogy a fiatalabbaknál a pozitív kapcsolat az életkor előrehaladásával — a telődési periódusban — a 0 korreláción át negatívba vált. A regressziós együttható (b = −1,218) azonban arra figyelmeztet, hogy bizonyára statikai okok miatt, a combizmok kedvezőtlen elhelyezkedése következtében nem kedvező a szélesebb tompor.

A kerületi méretekből az ugrásban szerepet játszó izmok — a farizmok, a comb és az alszár izmainak — fejlettségére következtethetünk.

A *tomporkerület* egyik csoportnál sem mutat valódi kapcsolatot. A *combkerület* korrelációja pedig csak a 17—19 éveseknél valódi, de igen gyenge. Ennek ellenére a combkerület 1 cm-es növekedése esetén több mint 0,5 cm-es ugrásnövekedés várható. Mivel combizomzat jól fejleszthető, tekintélyesnek mondhatjuk.

Ugyancsak nem mutatható ki kapcsolat a fiatalabb életkori csoportnál az alszárkerület és az ugrás között. Az idősebbeknél a korreláció gyenge, de megváltozásuk aránya 1:1, igen kedvező (b = 1,047).

A dinamometriai adatok értékelésekor meglepő, hogy a combfeszítő és az alszárhajlító vagy nem mutat kapcsolatot, vagy legföljebb gyenge közepes korrelációban áll az ugrással. A combfeszítőnél a regressziós együtthatók összevetése támogatja azt a korábban felállított hipotézist, hogy az ugrás eredményességét az életkor előrehaladásával egyre inkább a gyorsaság befolyásolja. Míg ugyanis a 15—16 éveseknél 0,895 cm az erő egy kilogrammjára jutó növekedés mértéke, addig a 17—19 éveseknél ez közel felére, 0,463 cm-re csökken. Az alszárhajlító erő ebben a tekintetben semleges.

Összefoglalás

A vizsgálat adatainak elemzése során megállapítást nyert, hogy az alkati jellegek és ezen belül az alsó végtag arányai kevésbé függnek össze a függőleges felugrással. A regresszióelemzés azonban rámutat arra, hogy ezek felhasználása a további kutatásban, de főleg a kiválasztásban indokolt. A dinamometriai adatok szintén gyengén függnek össze az ugrással. Ebből következtethető, hogy a függőleges felugrást elsősorban a gyorsaság, az izmok gyors összehúzódó képessége befolyásolja. Ez egyszersmind megszabja e tulajdonság fejlesztésének módját is.

IRODALOM

1. *Cseresnyeva:* A lányok és fiúk elugróerejéről. Der Leichtathlet. 1966. 9. sz.
2. *Lomejko:* A sportolók ugróerejének vizsgálati eredményei. Theoria und Praxis der Körperkultur. 1960. 267. o.
3. *Nyikolajenko—Kvorcova:* adatait közli Nádori: Edzéselmélet. Bp. 1968.
4. *Schünke—Peters:* Vizsgálatok az ugróerő és az ügyesség fejlődésével, valamint ezeknek az életkortól és a testalkattól való összefüggésével kapcsolatban. Theoria und Praxis der Körperkultur. 1962. 8. sz.
5. *Dr. Hepp F.:* A ruganyosság mérése. Testkultúra. 1948. 3. sz.
6. A ruganyosság fejlődésének problémája a 10—18 éves korúaknál és a labdajátékosoknál. TTKI Évkönyv, 1968.

A kapura lövés általános iskolai oktatása

CSILLAG BÉLA

Az általános iskola kézilabda alaptantervének 6. osztályos anyagában szerepel a kapura lövés állóhelyből és mozgásból. A kézilabdajáték alapvető technikai eleme ez. Oktatása tehát olyan feladat, amely körültekintő, apró részletekre is kiterjedő, figyelmes munkát igényel az oktatótól.

A kézilabdázás egyik legnépszerűbb labdajáték, annak ellenére, hogy viszonylag rövid múltra tekinthet vissza. Talán ez a rövid múlt a magyarázata annak, hogy irodalma hazánkban meglehetősen gyér. Az általános iskolai oktatást illetően pedig kissé elnagyolt. Az 1966-ban megjelent „Tanári kézikönyv az 5—6. osztály testnevelés-tanításához" c. mű is szűkszavúan foglalkozik a kézilabdázás oktatásával. Sőt, a kapura lövés állóhelyben és mozgásból címszó alatt nagyvonalúan a helyből dobást és a felugrásos dobást tárgyalja a szerző. A mozgásból történő dobások közül nem tesz említést a kitámasztással történő kapura lövésről és a lépésváltásos kapura lövésről.

Ha a kosárlabdát és a kézilabdát összehasonlítjuk, világos, hogy a kosárlabdázás bonyolultabb szabályai, melyek jobban megkötik az egyes technikai elemek végrehajtását, kialakították a kosárlabdázás oktatásának alaposabb, körültekintőbb módszerét. A kosárlabdázás igényli a pontos, precíz oktatást. A kézilabdázás viszonylag egyszerű szabályai esetleg nagyvonalúbb oktatást is „elbírnak", mert tény, hogy a tanulók a kézilabdázás alapelmeit — úgy ahogy — önmaguktól is elsajátíthatják. A játék egyszerűbb szabályai azonban nem engedhetnek bennünket a spontaneitás felé eltolódni. Az iskolában nem elégedhetünk meg azzal, hogy a gyermekek önmaguktól elsajátítsanak valamit a kézilabdázás technikájából.

A következőkben a kapura lövés oktatásához kívánok néhány gyakorlati tanácsot adni azzal a mottóval, hogy mindig a körülmények szabják meg a módszereket, és ezek a körülmények iskolától, tanulók előképzettségétől, felszereléstől stb. függően változhatnak. Éppen ezért az alábbiakat csupán iránymutató módszeres eljárásnak szánnám, és csupán egyetlen technikai elem módszeres felépítésével foglalkozom.

A kapura lövés oktatásánál az egykezes felső átadásból célszerű kiindulni. Miután a tanulók elsajátították az átadás alapjait, rátérhetünk a kapura lövés oktatására.

Az oktatás kezdeti szakaszán természetesen nem mutatkozik különösebb eltérés az egykezes felső átadás és a kapura lövés között.

1. Állítsuk a tanulókat szembe egymással 6—8 m távolságra. A tanulók haránt terpeszállásba álljanak úgy, hogy a dobó kézzel ellentétes lábuk (bal láb — az alábbiakban mindig jobb kezes dobóról esik szó) legyen elöl, és mindkét lábfejük a dobás irányába mutasson. Fordítsák be a labdát dobó kezükbe (jobb kéz felöl), és hajtsák végre a labda fellendítését, majd a dobást. Kezdetben ütemezve, később ütemezés nélkül (első ütem: a labda befordítása a dobó kézbe, második ütem: a labda fellendítése, harmadik ütem: dobás). Az oktatásnak ebben a szakaszában a kar- és a kézhelyzetre figyeljenek a tanulók, és ne végeztessük hosszú ideig ezt a gyakorlatot.

2. Kis oldalterpeszbe álljanak a tanulók, a labdát tartsák „alaphelyzetben", test előtt has magasságában. A labda fellendítésével egy időben lépjenek előre a bal lábukkal (dobó kézzel ellentétes láb) haránterpeszbe (dobó helyzet), és hajtsák végre a dobást.

3. Mint az előző fokozat, csak a hátul levő jobb lábbal (dobó kézzel megegyező láb) a dobás végrehajtása után lépjenek előre. (Rálépéssel dobás.) Ügyeljünk arra,

hogy a tanulók az előrelépést kizárólag a dobás végrehajtása után tegyék.

4. A tanulók ezután két lépéssel hajtsák végre a dobást. Kiindulóhelyzet mint a 2. gyakorlatnál. Az első lépést jobb lábbal teszik a tanítványok, ezt követi a ballábas lépés, amellyel egy időben történik a labda fellendítése, majd a dobás és a „rálépés".

5. Három lépéssel gyakoroltassuk ezután a dobást. Kiindulóhelyzet mint az előző gyakorlatnál. Az első lépést a bal lábbal tegyék a tanítványok, kövesse ezt a jobblábas lépés, majd ismét a bal, amely a labda fellendítésével egy időben fog történni (dobóterpesz felvétele), majd a dobás és a rálépés.

6. A következő fokozatként a dobóhelyzet gyors felvételét gyakoroltassuk a tanulókkal olyképpen, hogy az előző, 5. gyakorlatban leírt háromlépéses dobást úgy végezzék, hogy az első ballábas lépést követő jobb- és ballábas lépést, a dobóhelyzet felvételét felgyorsítva „lépésváltással" hajtsák végre. Tehát lassú ballábas lépést gyors jobb-bal lábas lépés követ egyidejű labdafellendítéssel. Dobó mozdulat és rálépés fejezi be a mozgást.

A lépésváltást célszerű labda nélkül gyakoroltatni néhányszor, hogy a tanulók érzékeljék a két gyors lépést.

A fentiekben a tanítványok úgy hajtották végre a dobást, hogy a labda már a kezükben volt, nem kellett átvenni, nem kellett az érkező labda elkapásával is „bajlódni". A gyakorlatban, a játék közben azonban ritkán előforduló eset az ilyen. Szükséges tehát a labdaátvételt is oktatni, illetve a lépésváltásos dobást úgy gyakoroltatni, hogy azt labdaátvétel előzze meg. A továbbiakban kapuralövés-jelleggel gyakoroltassuk a mozgást. Állítsuk tehát a tanulókat a kapuval szembe, a 6-os vonaltól mintegy 3—4 méterre. A dobást végrehajtó tanulóval szemben kb. 1 méterre álljon a feladó úgy, hogy annak jobb keze felől (dobó keze) helyezkedjék el.

7. A feladó tartsa az oldalt kinyújtott jobb kezében a labdát. A vele szemben álló társa ballábas lépéssel indulva átveszi azt, majd végrehajtja lépésváltással a kapura lövést.

8. Állítsuk ezután kb. 3 méterre a feladótól a dobást végrehajtó tanulót, és hajtsa végre 5 lépéssel a labdaátvételt, valamint a dobást az alábbiak szerint. A dobó bal lábbal indul, követi ezt egy jobblábas lépés, és az ezt követő ballábas lépésre veszi át a feladó kezéből a labdát (mint 7. pont), majd lépésváltással kapura lő.

9. A feladótól egyre távolabb állítjuk a dobást végrehajtó tanulót (5—6 méter). Lassú futással közelednek a labda felé, és a ballábas lépésre veszik át. Célszerű megjelölni a labdaátvételt jelentő bal láb helyét. Pl. két vonallal, melyeket 40—50 cm-re egymástól párhuzamosan húzunk, és a tanulónak a vonalak közé kell lépnie a bal lábával, amikor a labdát átveszi.

10. Miután a tanulók elsajátították a lépésekhez szabott labdaátvételt a feladó kezéből elvett labdával, következhet az átadásból való labdaelkapás és kapura lövés. A feladó még mindig a dobó kéz felől állva másfél-két méterre oldalt helyezkedik, és ívben dobja a labdát társának, hogy annak legyen ideje felkészülni a labda átvételére. A későbbiek során az átadás legyen egyre laposabb ívű, és a feladó egyre távolodjék a dobótól oldalirányban, növelve ezzel az átadás távolságát. Később a dobó kéz irányából való átadást váltsa fel szemből érkező labda átvétele és kapura lövése, majd a dobó kézzel ellentétes oldalról érkező labda átvétele és kapura lövése.

A lövést célszerű kezdetben úgy oktatni, hogy nem állítunk kapust a kapuba, de a pontos célzás elsajátítása érdekében állítsunk a kapu közepébe ugrószekrény-felsőrészt, és a tanulóknak az üresen maradt sarkokba kell célozniuk. A fentieket az indokolja, hogy a játék során a kapura lövés eredményességével szemben támasztott egyik alapvető követelmény, hogy a játékos képes legyen a kapus által üresen hagyott kapurészbe lőni a labdát. Miután a tanulók a fentieket gyakorolták, nehezítsük a körülményeket, illetve közel olyan helyzetet teremtsünk, amely a játék során is előfordul.

Levél a sport hasznáról

Biológiai csodáról vagy a sportolás kedvező hatásáról van-e szó — erre keresi, illetve adja meg a választ dr. Varga Jenő ny. tanár terjedelmes írásában, melyet szerkesztőségünknek küldött, egyértelműen állást foglalva az utóbbi mellett. 88 éves és rendszeresen megtartja heti edzéseit, hetenként pedig — mint írja — erőpróbáját: 1500 m futólépésben a Kopaszhegyen felfelé.

Urasági „kommenciós" kovács gyermeke volt, de születésétől fogva gyenge gyerek. Értelmileg gyorsan fejlődött, s a néphit szerint nem is fűztek sok reményt megmaradásához. *„Szerettem már kiskoromban megfigyelni a felnőttek beszélgetését és rám vonatkozó megjegyzéseiket. Ezekből a megjegyzésekből kiváltképpen egy ragadott meg szinte elementáris erővel, az ti., hogy nem maradok meg; ez vésődött mélyen a lelkembe és nagymértékben hozzájárult akarati életem irányának megszabásához."* A sportolással az iskolában ismerkedett meg, Ombodon. *„Az iskolának egy tanítója volt. Kiváló pedagógus, akire mint pedagógiatanár ma is csodálattal emlékszem vissza. De csodálattal gondolok arra is, és örök rejtély marad előttem, hogyan lehetett az, hogy 80 évvel ezelőtt, amikor az iskolába felmentem, annak udvarán ott állott valamennyi tornaszer: fogas oszlop, mászórúd, alacsony és magas nyújtó, alacsony és magas korlát (persze fából), aztán gerenda, amelyen a tornászásra gyűrűhinta, a legények és leányok számára hintázó hinta és trapéz (!) függött."* A tanító ugyan nem tornásztatta rajta a kicsiket, sőt tiltotta őket, Szabadgyakorlatokat viszont — dalkísérettel — rendszeresen végeztek. A dal négy utolsó sora így szólt: „Testgyakorlat jólesik, A gyermek erősödik, Jobbra-balra hajoljunk, És jó nagyot ugorjunk!" *„A gyermek erősödik!" — ez az egy mondat indított el sportpályámon 80 évvel ezelőtt. A sok parasztfiú között ugyanis szégyelltem gyengeségemet, és erős akartam lenni mindenáron. Próbálgattam hát, amikor csak szerét tehettem, egyet s mást csinálni a szereken, ahogyan az nekem ösztönösen jött. A tilalom miatt persze csak ritkán mertem valamelyikre felkapaszkodni, amikor a tanító úr nem láthatta. Sokra ugyan nem vittem, de a próbálgatásoknak mégis volt hasznuk, mert erősítették izmaimat, s amellett otthonosságot szereztem a tornaszereken. Nagy előnyt jelentett ez számomra tanulótársaimmal szemben, amikor gimnazista lettem."*

11 éves korában a szatmári református gimnáziumban újabb indítékot kapott. Ott egy katonaviselt tartalékos főhadnagy történelemtanár tanította a tornát. Mindjárt

az első órán, menetelés közben rákiáltott: Jenő! Hátra a vállat! Ki a mellet, be a hasat! Tüdővészben fogsz elpusztulni, ha állandóan úgy jársz, mint most! *„Elpusztulni? Mégcsak meg sem halni? Ennek már a fele sem tréfa, még a gondolata is megremegtette a lelkemet. Ettől kezdve úgy jártam, mint aki — ahogy mondani szokták — karót nyelt."* A tornateremben, a tornaszereken csak a „felsős" gimnazisták tornászhattak. Törött ablakon lopakodott be, amikor senki sem volt ott, és székről kapaszkodott fel a szerekre. Míg aztán egyik felsős rajtakapta, megtetszett neki az ügyes alsós fiú, és rendszeresen bevitte magával gyakorlásra. A többiek is patronálták, és jó tanítványnak bizonyult. *„Így történt aztán, hogy rohamosan sajátítottam el valamennyi szeren — a trapézon is — a különböző gyakorlatokat. Úgy harmadikos gimnazista koromban már minden gyakorlatot tudtam, amit csak a legjobb tornászok tudtak, ötödikes koromban pedig szertornából első lettem az egész gimnáziumban, és ezt a hegemóniát végig megtartottam. Külön meg kell jegyeznem, hogy akrobatikus gyakorlatokat sohasem csináltam. Már akkor tisztában voltam vele, hogy a torna nem arra való, hogy általa testi épségünket veszélyeztessük, hanem hogy vele izmainkat erősítsük."*

A súlyemelésben is gyakorlott volt. Otthon a szomszédos műhelyek segédeinek a vetélkedése vonzotta a kocsitengelyek emelgetésében. De a gimnáziumban is ismerték a súlyzózást a tanulók, s egyiküknek, Borbola Dezsőnek, az iskola legerősebb diákjának a teljesítménye különösen megragadta: 50 kg-t nyomott ki félkézzel.

„Ám a sportnak úgyszólván minden ágában, így az atlétikában is gyakoroltuk magunkat. Az igazi sportélet úgy kezdődött el, hogy mintegy 15—16 osztálytársammal egy kis sportkört alakítottuk. Ez a fogalom akkor még ismeretlen volt, legalábbis a mi intézetünkben, de a mi kis brigádunk a szó szoros értelmében kimerítette a mai sportkörök ismérveit. Nyújtót csináltattunk, ugródeszkát és ugrómércét készíttettünk. A súlyemeléshez bőven állott rendelkezésre vas a kovácsműhely előtt. Jöttek a tengelyek és a ráfvasak, válogattunk bennük tetszés szerint és erőnkhöz mérten. Rövidesen ennek a kis sportkörnek is én lettem a vezetője. Szeretettel vettek körül osztálytársaim és hallgattak rám, szinte tekintély voltam előttük, mert mint jeles tanuló, korrepetitoruk is voltam."

Év végi „tornavizsgán" először negyedikes korában szerepel önállóan, s felsős korában már „legálisan" is bejárhatott a tornacsarnokba. De nemcsak tornában, hanem súlyemelésben és atlétikában is jól szerepelt. Egy ilyen szereplésről kedves, tanulságos történetet is leír:

„Év végi tornaünnepélyeinken magasugrás is szerepelt műsoron. Verseny volt ez a legjobb magasugrók között. 150 cm-rel kezdtük, és 5 cm-enként tolták feljebb és feljebb a lécet. Versenytársaim lassanként elvéreztek úgy, hogy 195 cm-nél egyedül maradtam. Én ezt is átvittem, a 200-t azonban leütöttem. A javítás meg volt engedve. No, nem Brumelt akartam időben és teljesítményben megelőzni. Tudni kell ugyanis, hogy 25 cm magas ugródeszkáról ugrottuk fel. Amint visszafelé megyek javítani, odasúgja a magyar nyelv és irodalom tanára, aki Kolozsvárott végezte tanulmányait: Jenő, nem homorítottál! — Nem értettem meg, mit is jelent, amit mondott, azért megkérdeztem egyik kiesett társamtól: Te, mi az a homorítás? Persze ő sem tudta megmondani, hiszen ő is akkor hallotta először ezt a műszót. Gondolkodásra ilyenkor nincs idő, de úgy éreztem, hogy a próbálkozásnak sikerülnie kell. Ez az erős akarat olyan jó „homorítónak" bizonyult, hogy kísérletem eredménnyel járt. Kaptam is érte tapsot bőven, de az a 10 forintos, amit kifejezetten ezért az ugrásomért külön jutalomként nyomott a markomba egy sportmecénás, többet ért nekem minden tapsnál, mert abból bőven kivettem a részemet, de 10 forintosokból nagyon ritkán ütötte egy-egy a markomat." De a folytatás sem volt kevésbé érdekes. *„Amikor megcsináltam az óriáskörrel kezdett és hátsó mérleggel végzett összetett gyakorlatomat, és megkaptam az érte járó tapsokat, odalépett a nyújtó alá egy hetedikes, aki tartalék volt a csapatban, két*

karját méltóságteljesen felemelve megfogta a nyújtót, függésben két lábfejét a nyújtóra helyezte, aztán kezével elengedve a nyújtót, fejjel lefelé kitárt karral függött egy kis ideig. A csodálkozás moraja futott végig a nézőkön, és amikor vége volt a gyakorlatnak, olyan frenetikus taps zúgott fel, amilyenre talán a mi zsonglőrünk sem számított. Igazán nem irigyeltem a tapsot, de az olcsó sikernek ez a torz képe mélyen emlékezetembe vésődött, és életem folyamán mindig megelevenedett előttem, valahányszor a sportügy önzetlen szolgálatában mellőzés ért érdemtelen törtetőkkel szemben.

Így végződött középiskolai sportpályafutásom."

Gimnáziumi tanulmányai befejezése után a debreceni Theológia Akadémiára iratkozott be. Itt is hamar felfedezte a DTE művezetője. „*Én azonban egyszer s mindenkorra tudomására hoztam, hogy nem akarok versenyezni. A versenyről ugyanis lemondtam mindjárt a legelső versenyem után. Megéreztem ugyanis, hogy nincsenek meg hozzá nálam a szükséges előfeltételek, kiváltképpen nem vagyok a versenyre teremve. Nem is versenyeztem soha, legfeljebb — ha versenynek lehet nevezni — abban, hogy meddig lehet verseny nélkül birni az iramot az életben. Én még jól birom, sőt a versenyzéshez is megjött a kedvem. Szeretném ugyanis tudni, mi az a legmagasabb teljesítmény, amire ebben a korban a tornában, de pl. az egyik legegészségesebb sportágban, a gyaloglásban is képes valaki. Sajnos, eddig még nem akadt versenytársam.*"

Az akadémiai tanulmányok befejezése után egy földbirtokos családhoz hívták meg nevelőnek. Legelső teendői közé tartozott a sportolási lehetőségek megteremtése. Nyújtót, súlyzót készíttetett. A kézenjárás gyakorlását akkor sem hagyta abba. Amikor a réten dolgozók először látták kézen járni, egyikük-másikuk futásnak eredt a szokatlan látványtól. Két év után lelkészkedett egy falun. 10 év múlva, amikor doktorátust szerzett, meghívták pedagógiatanárnak a debreceni kollégium Tanítóképzőjébe. A tornászást itt is folytatta. Nyilvánosság előtt 51 éves korában lépett fel először, a debreceni stadion avatóünnepélyén. Szereplésével szeretett volna az idősebbek sportjának is propagandát csinálni. Gyakorlatai nagy tetszést arattak. „*A közönség tetszését különösen a gyűrűn végzett erőgyakorlataim nyerték meg. Ugyanis különböző fordulatokból egyfolytában három hátsómérleget csináltam, mégpedig úgy, hogy a harmadikba alulról emelkedtem fel. Egy budapesti művezető az ünnepély végén hozzám jött és jóindulatra vallóan szólított meg: Csodálom Tanár úr — mondta —, hogy*

intelligens tanárember létére nem tudja, mennyire árt a szívnek, amit Ön csinál. Erre az volt a válaszom, hogy a szívnek csak az árt, amit erőltetve végzünk, nekem azonban játék az, amit most produkáltam. — De hát mérette-e a vérnyomását? — kérdezte. Őszintén megvallom — válaszoltam —, most hallok először a vérnyomásról. (Éppúgy nem voltam tisztában vele, mint ahogy utolsó gimnáziumi szereplésem alkalmával a homorítással.) Csak mellesleg jegyzem meg, hogy most is normális a vérnyomásom: 160/90."

Ettől kezdve nyúgdíjba vonulásáig rendszeresen részt vett a DTE dísztornáin. 54 éves korában együtt tornászott a vendégként szereplő dr. Pelle Istvánnal, Péter Miklóssal, svéd és japán tornászokkal.

Dr. Varga Jenőt sokfelé hívták dísztornára, bemutatóra. 64 éves korában teljesítményét világcsodaként emlegették. Iskolai bemutatóknak is sokszor vendége. „*Legnagyobb boldogságom az volt, ha megjelenhettem az ifjúság előtt, és példaadásommal, a sport jelentőségét méltató beszédemmel buzdíthattam őket sportolásra.*"

„*A sport propagálására és az MHK-mozgalom népszerűsítése érdekében 67, 68 és 69 éves koromban megszereztem az MHK-jelvényt, két aranyat és egy bronzot. A követelményeknek a többiek között, sőt azon felül azzal is megfeleltem, hogy minden vállalkozásom alkalmával a legnagyobb nyári hőségben reggel 6 órától délután 1/2 5-ig legyalogoltam 50 km-t, túlnyomóan futólépésben Debrecentől Hajdúböszörményig és vissza. A példamutatásnak, sajnos, a legkisebb eredményével sem dicsekedhettem. Első vállalkozásom alkalmával ugyanis a korhatár 60 év volt. Minthogy azonban rajtam kívül más jelentkező nem volt, a korhatárt leszállították 50-re, de mert akkor sem akadt jelentkező, 40-re. Sajnos, a 40 éveseket sem fűtötte az ambíció. Tovább azután nem tartottam érdemesnek a kísérletezést, gondolva, hogy a korhatár leszállításával az MHK végül is visszajut a csecsemőkorig.*"

1951 óta Maglódon lakik. Sajnálta a debreceni sportolási lehetőségeket. De itt sem esett kétségbe. „*Hamarosan segítettem magamon. Mindenekelőtt nyújtót állíttattam fel az udvaron. Itt áll kis szobánk ablaka előtt, hogy mindig lássam, ha kinézek. A gerendán függ a gyűrűhinta, de amíg jó idő van, egy diófa ágán. Ugyancsak egy diófa ágára erősítve a mászókötél. A korlátot most is két szék helyettesíti. Van egy vasrúd a súlyemeléshez, és van két buzogány az alsó karizmok gyakorlására. A kert végén csináltam egy kis tisztást, amelyen jó időben gyakorolhatom a kézállást. Ilyen gazdag felszerelés mellett nem is olyan nagy dicsőség, amit produkálok — mondhatják sokan. Bárcsak más is produkálná ebben a korban.*"

Dr. Varga Jenő tanár úr ma is élénk szellemi és fizikai életet él. Olvassa, jegyzeteli az érdeklődési körébe vágó szakmai irodalmat. Őszinte meggyőződése, hogy fizikai és szellemi frisseségét a rendszeres sportolásának köszönheti.

„*Ha egy ilyen idős ember saját példájával tud bizonyságot tenni a sportnak az egész életre kiterjedő nagyszerű hatásáról, méltán remélheti, hogy lesznek, akik megfogadják tanácsait... Sokan úgy emlegetnek teljesítményem alapján, mint valami csodalényt. Ezt a szerepet egyenesen elutasítom, mert a csodalényt megcsodálják ugyan, de nem követik. Nem csodalény kívánok lenni, hanem követendő példa.*"

A sportolás kedvező hatását így összegezi írásában:

„*1. Erőnlétem koromhoz képest kivételes, amit az is bizonyít, hogy a legnehezebb erőgyakorlatokat végzem a különböző tornaszereken.*

2. Szervezetem ellenálló- és regenerálóképessége szinte maximális.

3. Sportorvosi vizsgálat a szervezetemben semmiféle kedvezőtlen változást nem állapított meg. Vérnyomásom normális.

4. Egészségi állapotom kifogástalan, semmi változásom nem szokott lenni. Mindezt annak köszönhetem, hogy lehetőleg ésszerű életmódot igyekeztem élni. Kisevő voltam mindig, az vagyok ma is. Naponként nagy sétákat teszek. Sokat levegőzöm és sokat

Szemle

Tanulmányok a testi nevelés köréből

1970. Magyar Pedagógiai Társaság

A Magyar Pedagógiai Társaság Testi Nevelési szakosztálya egy tanulmánykötettel köszöntötte az V. Nevelésügyi Kongresszust. A kötetben megjelent tanulmányok szerzői arra törekedtek, hogy a testi nevelés égető problémáit felvázolják, számba véve az elért jelentős eredményeket. „A kongresszus széles körben megvitatott tézisei érintik ugyan a testi nevelés néhány kérdését, de ez a tanulmánykötet úgy tekinthető, mint a testi nevelés, a testkultúra, a sporttevékenység legfontosabb elveinek, problémáinak, szükségleteinek korszerű, aktuális és részletező kifejtése" — írja *dr. Simon Gyula*, a Társaság főtitkára előszavában. „Egy fiatal tudományág elvárásainak, eredményeinek, fejlesztési perspektíváinak eszméi öltenek testet. A tárgy gazdag és széles körű vizsgálatára vállalkoztak — úgy véljük — sikerrel a szerzők."

A tanulmánykötetben a következő tanulmányok kaptak helyet:

A testnevelés-tudomány az MSZMP tudománypolitikai irányelveinek tükrében (dr. Kutasi László, dr. Nádori László).

Testi nevelésünk negyedszázada az óvodától az egyetemig. E fejezeten belül több résztanulmány található: Kunos Andrásné: Az óvodai testi nevelés 25 esztendejének történetéből; Sós István: Iskolai testnevelésünk fejlődése az általános és középfokú iskolákban; Nyíri János: A sporttevékenység fejlődése az általános és középfokú iskoláinkban; Bolló Bertalan: A testi nevelés 25 éve a felsőoktatásban; dr. Kun László: Szocialista testkultúránk fejlődésének főbb tendenciái.

A testi nevelés szerepe, jelentősége a szocialista nevelésben (Burka Endre).

Gondolatok a testnevelő tanárnak az iskolaközösségben betöltött szerepéről (Kobela Lehelné).

A testnevelés és játék szerepe a fejlődésben megrekedt hátrányos helyzetű tanulók nevelésében — egy kísérlet tükrében (dr. Veszprémi László).

Egyetemi hallgatók munkaereje vizsgálatának és megelőző védelmének néhány kérdése (dr. Németh József).

A tanulmánykötetre ismét a főtitkár előszavából vett sorokkal szeretnénk felhívni olvasóink figyelmét:

„... Minden jel arra mutat, különösen az urbanizáció növekvő gyorsulásával, hogy az ifjúság mozgásszegény (tegyük hozzá, hogy a felnőtteké is az, de itt elsősorban a nevelésügyre gondolunk) élete miatt felül kell vizsgálnunk a tanulók iskolai és iskolai időn túli tevékenységének struktúráját. Az új struktúrák kialakításában, a tanulók fizikai és szellemi cselekvőképességének fejlesztésében a korábbiaknál fontosabb szerepet fog játszani a testnevelés tantárgy és a tanítási órán kívüli sport. Ez a fejlődés a tudományok közötti termékeny kapcsolatok, az itt kialakult dialógusok, a komplexitás elvének alkalmazása következtében lesz egyre gyorsabb... A társadalmi tevékenységekre, azok szükséges hierarchiájára — a termelőtevékenységtől a társadalmi önigazgatásig —, a pihenésre, az egészséges életmódra, a tevékenységváltásra, a nyugodt bioritmusra való felkészítésben egyre több várakozással tekintünk a testi nevelésre és annak szakembereire."

---

alszom. Hetenként egyszer erőpróbát tartok. Dombon, az ún. Kopaszhegyen felfelé futólépésben egyfolytában teszek meg 1500 méter utat. Hetenként kétszer tartok edzést. Az edzés ideje egy óra. A végzett gyakorlatok a következők: ötösével húzódás tízszer a nyújtón; háromszor kelepfellendülés; gyűrűn „félkereszt" jobbra és balra háromszor; gyertya, kosár, hátsómérleg; súlyzózás 9 kg-os vasrúddal: nyomás felfelé 35-ször, előre 15-ször. Végül buzogányozás 150-szer és kézállási gyakorlatok."

Nagyon sajnáljuk, hogy írásának nem tudtunk helyet adni teljes terjedelmében. Érdekes, izgalmas, hasznos olvasmány. Őszinte szívvel kívánjuk, hogy a rendszeres testgyakorlás még hosszú ideig tartsa meg egészségben dr. Varga Jenő tanár urat.

A sport és testnevelés időszerű kérdései

Szerkeszti: dr. Nádori László

Sport, Budapest 1970. 147 p.

Gazdag tartalommal és ma már „hagyományosnak" nevezhető ízléses kivitelben jelent meg e sorozat újabb kötete, amely a 70/1-es számot viseli a fedőlapján. Arra jelen keretek között nem vállalkozhatunk, hogy fontosságának megfelelő terjedelemben foglalkozzunk méltatásával. Meg kell elégednünk a címszerű felsorolással, de ez is sejteti az igényes és színvonalas mondanivalót.

A serdülő- és ifjúkor sportvonatkozású problémáit két tanulmány is tárgyalja. *N. Gombos Marianna* és *R. Várkonyi Vilma* a pszichikus sajátságok oldaláról elemzik ezt a témát, míg *dr. Frenkl Róbert* a sportfiziológia tényeit tárja fel hasonló elmélyültséggel, így e korosztály jellemző sajátosságait korszerűen és tudományosan megírt formában tanulmányozhatja az olvasó. A két nézőpontból történő megvilágítás jól illusztrálja azt a mindenkor megszívlelendő tényt, hogy a sportoló (és a sportoló felkészítésének munkája) nem bontható két egymástól függetlenül létező részre, mert ezek szervesen együvé tartoznak.

Ugyancsak fontos kérdéssel — a mozgástanulás alapjainak elemzésével — foglalkozik *Czigler István* és *dr. Putnoky Jenő* tanulmánya. A téma valóban aktuális, és nem csupán a sportpszichológiát, hanem úgyszólván a sporttal kapcsolatos valamennyi tudományterületet érinti. A szerzők sok olyan jellemző tényre mutatnak rá (pl. időtényezők, kölcsönhatások szerepe stb.), amelyek el kell, hogy gondolkodtassák a szakembereket, és ennek megfelelően korszerűbb, hatékonyabb módszerek, módszeres eljárások kidolgozására késztessék őket. *Hajtmann Béla* — Sport és statisztika c. — tanulmánya csupán a legszükségesebb néhány képlet említésével olyan színesen és színvonalasan ismerteti ezt a ma már nélkülözhetetlen tudományterületet, amilyenre csak az képes, aki tökéletesen uralja az ismeretnyagot. Helyesen teszi, aki meg is tanulja a közölt ismereteket, mert éppen a matematika egységes szempontú alkalmazása teszi lehetővé, hogy bármely nyelven megjelent tudományos tanulmányt is jól megértsen.

Noszály Sándor a Fosbury-technika elemzése kapcsán sok olyan szempontra hívja fel az atlétika iránt érdeklődők figyelmét, amelyek újszerűek és minden bizonnyal vitát váltanak majd ki. Csak egyet említünk ezek közül: az ugrók súlypontjának a léc felső szintjétől való távolságát, amely a szerző vizsgálatai szerint éppen a Fosbury-technikánál a legoptimálisabb, míg a gurulótechnika esetében a legkevésbé gazdaságos.

Barbara Karolczak — Élsportolók szorongása c. — tanulmányáról jó lenne tudni, vajon a szerző kimondottan e kötet részére írta-e vagy pedig egy már másutt (de hol és mikor?!) megjelent írásának fordításáról van-e szó. E — minden bizonnyal a következő kötetben pótolható — hiányosság azonban semmit sem von le a munka tudományos színvonalából és kísérleti tényekkel gazdagon illusztrált tartalmából.

Szándékosan hagytuk utoljára *Kautzky Norbert* — Az egyéni és csapatteljesítmény összefüggése labdarúgásban c. — írását, mert ez mind a sportpszichológiát, mind pedig a testnevelés-tudomány egészét érintő problémát felvet. A tartalomról csak annyit, hogy feladatát a szerző eltérő színvonalon oldja meg, s az érezhetően két tényezővel függ össze:

1. Egy ilyen terjedelmű tanulmány keretén belül legfeljebb csak felületesen tárgyalható annyiféle kérdés (motiváció, kiválasztás, fizikai és pszichikai képességek összefüggése, a sportpszichológus szerepe stb.), mint amennyit a szerző kifejteni igyekszik.

2. Amennyiben a sport tudományos alapokkal rendelkezik, akkor annak, aki e területen segítő szándékkal munkálkodni akar, e tudományos alapokat jobban kell elsajátítania, mint ahogy ez a szerző jelen írásából tükröződik.

És ezzel kapcsolatos az előzőekben említett probléma. Ismeretes, hogy minden tudománynak van tárgya (amelyre a kutatás irányul), tartalma (elvek, elméletek, kategóriák, szakfogalmak stb., amelyekben tehát a tárgy visszatükröződik egy adott korban) és formája (logikai struktúra, történeti forma). A tartalom kérdésénél maradva; pl. a szakfogalmak csak akkor tükrözhetnek pontosan, ha valóban a tárgy (adott jelenség) lényegi vonásait tartalmazzák és sokoldalú tudományos kutatás eredményeként jól kimunkáltak. Új szakfogalmat tehát csak az előbbi kritériumoknak megfelelően lehet bevezetni egy adott tudományterületen. Erről a szerző nem egy alkalommal sajnálatosan elfeledkezik. A „tartóemberek", „középmezőny" és a „kiegészítő játékosok", amelyek „A csapat személyi összetétele" c. fejezetben kerülnek tárgyalásra, más néven és a jelenség szintjén már a társadalmi edzők előtt is jól ismertek s ezt a jelenségszintet a szerző magyarázata sem lépi túl. Mi értelme van akkor olyan műszavakat kreálni, amelyek semmitmondóak, s legfeljebb mosolyra késztetik a labdarúgáshoz valóban értő szakembereket? Csak egy példát említettünk a cikkből kiemelhető sok közül, de ez is elég ahhoz, hogy a kötet szerkesztőit és lektorait arra intse: több segítséget kell adniok a sport tudományos elméletében még nem eléggé jártas szerzőknek, ha a kiadvány eddigi színvonalát tartani akarják.

N. Gy.

Sport és pszichológia

címmel jelent meg lapunk ez évi 2. számának 63. oldalán a Magyar Pszichológiai Tudományos Társaság Sportpszichológiai Szekciójának tevékenységéről egy beszámoló, amely részletesen elemezte a végzett munkát és a jelenlegi vezetőség programját. Szükségesnek tartjuk azonban e cikkhez a következő kiegészítő megjegyzéseket fűzni:

1. A Sportpszichológiai Szekció 1966. május 4-én alakult meg a társaság akkori vezetőségének egyöntetű javaslatára. A vezető funkciókat a következők töltötték be:
Elnök: dr. Hepp Ferenc kandidátus;
Titkárok: dr. Arató Ottó és dr. Büchler Róbert;
A vezetőség tagjai: dr. Bakonyi Ferenc, dr. Nemessuri Mihály kandidátus és dr. Pelle László (meghalt 1967-ben).

A szekció programját Hepp dr. fogalmazta meg, s a mintegy 25—30 tagot számláló közösség már az első évben rendkívül aktívnak bizonyult. Munkásságukat nem szükséges felsorolni, mert az említett cikk erről már részben beszámolt, bár a sok közül ötletszerűen emelt ki néhány előadást.

2. A szekció vezetősége súlyt helyezett a különböző társszervezetekkel való együttműködésre. A Magyar Testnevelési és Sportszövetség elnökségével, a Sportorvosi Társaság, illetve a Testnevelési Tudományos Tanács vezetőségével, a társaság elnökségén keresztül, felvette a kapcsolatot.

A Nemzetközi Sportpszichológiai Társasággal való együttműködést Arató dr. kezdeményezte, s e tevékenysége sikeresnek bizonyult.

3. A társaság alapszabályai nem írják elő, hogy csak diplomás pszichológusok nyerhetnek felvételt. Az MPTT vezetősége 1963-ban határozatában rögzítette azokat a kritériumokat, amelyek lehetővé teszik a taggá válást (ezek felsorolásától most eltekintünk).

4. A társaság célja és feladata a hazai pszichológiai tudományok művelésének, fejlődésének támogatása, illetve az elért eredmények gyakorlatban való alkalmazásának előmozdítása. Ez — az alapszabályból vett megfogalmazás — azt jelenti, hogy elsőként is a sportpszichológiát mint a pszichológiai tudományok egyikét kell művelni és fejleszteni, s a gyakorlati alkalmazás ezt követően jöhet számításba. A cikk a mozgástanulást — amely valóban a sportpszichológia egyik alapkérdése, s mint ilyen a művelés, fejlesztés kategóriájába tartozik — együtt említette az élsporttal és az iskolai testneveléssel, amelyek viszont alkalmazási területek.

5. Az alapszabályok értelmében a társaság — és nem az egyes szekciók — jelentethet és jelentet is meg kiadványokat (3. §). Arra van lehetőség, hogy — a társaság elnökségének egyetértésével — szekciós kiadványok is megjelenhessenek, mert az utóbbi időben megnőtt ezek iránt az igény.

Ezeket a megjegyzéseket szükségesnek tartottuk közölni, hogy az említett cikk esetleg félreérthető megfogalmazásait korrigáljuk.

Szerkesztőség

A sportszociológia koncepciója és hatásköre

A. Wohl tanulmányának bevezető részében jellemzi a sportszociológia problematikájának a gazdagodását az első, valóban szociológiai tanulmány (Rissa: A sportélet szociológiája) megjelenése óta eltelt időben. Az első tanulmányok jelentőségét abban látja, hogy a sport szerepét tekintve a hedonisztikus szükségletek kielégítésén, az eredmények, az egészség fejlesztésén túlmenően rámutattak arra a tényre, hogy a sport erősen függ adott társadalmi helyzettől, a társadalmi integrációtól és dezintegrációtól, hogy hatást gyakorol a társadalmi magatartás alakulására, specifikus társadalmi kötelékeket és viselkedésmotívumokat hoz létre. Megítélése szerint nem lenne szükség tudományos kutatómunkára, ha a sportélet csupán helyi jelentőségű lenne, ha spontán fejlődése olyan folyamat lenne, amelyet bizonyos határokon belül minden speciális tudás nélkül könnyen lehetne irányítani, miközben szervező szerepe a klub szimpla patronálása vagy a helyi vezető intuíciójára szorítkozna. A sport fejlődése azonban bonyolult információs hálózat kiépítését hozta magával. Bizonyított kutatási módszerek segítségével adatokon alapuló pontos választ kell adni olyan kérdésekre, hogy melyek azok a szociális folyamatok, amelyekben a sport részt vesz, és mi a lényege ennek a részvételnek; milyen mértékben és milyen feltételek mellett képes a sport hatást kifejteni meghatározott társadalmi kapcsolatok alakítására, amelyek meghatározzák a viselkedés motívumait; melyek azok a körülmények, amelyek hatására ezek a motívumok megváltoznak stb. Mindennek különös jelentősége van olyan országokban, ahol a sport irányítása centralizált, ahol az állam patronálja a sportot, és ahol megkísérelték fejlesztésének tervszerű irányítását. Ezért nagy jelentősége van annak, hogy pontosan meghatározzuk a sportszociológiai kutatások területét, és meghatározzuk azokat a problémákat, amelyek a legtipikusabbak és legfontosabbak a tudomány számára.

A fejlődés során kialakult irányzatok a szociológiában ma már eljutottak olyan fokra, hogy nem tudnak további lépést tenni anélkül, hogy tekintetbe ne vegyék a másik eredményeit. Ma már kétségen felül áll, hogy minden szociológiai iskola — a történeti éppúgy, mint az analitikai, a funkcionális éppúgy, mint az empirikus iskola — hozzájárult az egyetemes fejlődéshez. A sokrétű módszerrel és érdekkörrel rendelkező kutatás iránti igény különösen hasznosnak bizonyulhat a sportban, amely olyan jelenség, mely különböző színvonalon fordul elő. A szociológiai kutatások területeként jelöli meg a szerző a különböző szabályszerű és nem szabályszerű, szervezett és nem szervezett csoportokat, a sport alakulási folyamatát, ennek egyéni és társadalmi érdekeit, ezek rangsorát és jelentőségét bizonyos magatartás- és viselkedésformák kialakulásában. Széles kutatási területként említi a sport és munka, a sport és aktív pihenés kapcsolatát, ennek társadalmi aspektusát. Ugyancsak lényegesnek mondja a sportesemények vonzó voltának, a sportbeli aktív és passzív magatartás közös hatásának, a sportversenyek gazdag problematikájának a vizsgálatát. Mindezek a problémák egyetlen szociológiai iskola módszerével kizárólag nem vizsgálhatók, csupán sokféle aspektus és módszer hozhat eredményt.

A tanulmány kísérletet tesz a sport, a testkultúra meghatározására. A testkultúra jellemzőjeként említi, hogy a kultúra más területeivel ellentétben rendelkezik egy specifikus bázissal, és megkülönbözteti magát specifikus eszközei és eredményei által. Ilyen specifikus jelentést tulajdonít az emberi mozgásnak, mely meghatározott gyakorlatokban mutatkozik meg. Ezt olyan mozgásnak jellemzi, mely kulturális szükségletet szolgál, mert hasznos mozgásokkal van kapcsolatban. Definíciója szerint: generalizált mozgások. A sport specifikus sajátosságaként említi a magas tenziójú motivációs képzeletet, mely egyrészről alapja a sportversenyeknek, másrészről a sportversenyek látványosági aspektusa. Mindkettőt szoros kapcsolatba hozza a generalizált mozgások kulturális tartalmával. Ezekben visszatükröződik a mindennapi élet termelése, a szállítás, a katonai technika, és összhangban van a lakosság jelenkori kulturális igényeivel, és ez az oka, hogy széles körben használatos a nevelési folyamatban. A sportot — véleménye szerint — ez a definíció közelebb hozza a társadalmi problémákhoz, a sportjelenségeknek megadja a helyét napjainkban, kimutatja a szoros összefüggést a sportok fejlődése és a társadalmi élet bizonyos fejlődése között, az anyagi és a szellemi kultúra meghatározott sajátosságai között. Tanulmányában ezen összefüggések közül emel ki néhányat. A sportot a szórakozás egy speciális formájaként is fel lehet fogni, ahol a motoros képzelet nagyon erős következményével együtt jelenik meg az intellektuális képzelet. Míg a pszichológus a szórakozási tevékenységben a szubjektív involvációt vizsgálja, a szociológus számára a szórakozás organizáló funkciója a probléma. Az ember nem elégíti ki összes szórakozási igényét magától, az ember valamit játszik valakivel. Az a probléma, hogy mit játszik és kivel, a szociológia kutatási területe. Egy másik területként a sportversenyeket jelöli meg. A sportverseny a sportmozgás manifesztációjának egy speciális formáját reprezentálja. Ennek a mozgásnak emocionális és információtartalma van, melyet mások is megértenek, és amely az emocionális tenziót is növeli. Ennek tulajdonítja a sportversenyek népszerűségét napjainkban. Harmadikként a sport

KÖRPERERZIEHUNG

Heft 5/1970.

Nyíri, János: Körpererziehung in den französischen Mittelschulen (II) 129
Burka, Endre: Beiträge zur Lehrplantheorie (III) 133
N. Gombos, Marianna: Die Prüfung des Erinnerungsvermögens 138
Illyés, József: Erfahrungen mit der Erziehung zur Landesverteidigung in der Lehrerbildungsanstalt 142
Farmosi, István: Komplexe Untersuchung des vertikalen Aufsprungs anhand Daten von 15—19 jährigen Jungen 147
Csillag, Béla: Unterricht im Torschiessen in der Grundschule 151
Brief über die Nutzen des Sports 153

RUNDSCHAU

ОБУЧЕНИЕ ФИЗКУЛЬТУРЕ

№5 1970 г.

Нири, Янош: Физкультура во французских средних школах (II) 129
Бурка, Эндре: Материалы к теории программы (III) 133
Н. Гомбош, Марианна: Изучение памяти .. 138
Ийеш, Йожеф: Опыт воспитания к обороне страны в учительском институте 142
Фармоши, Иштван: Комплексное изучение вертикального подпрыгивания на основе данных мальчиков 15—19 лет 147
Чиллаг, Бела: Обучение удару по воротам в общей школе 151
Письмо о пользе спорта 153

ОБОЗРЕНИЕ

által kialakított specifikus kötelékeket és társadalmi struktúrákat jelöli meg. A sport előbb említett két tulajdonságának tudja be, hogy a sporttal kapcsolatos társadalmi kötelékek egyrészt formalizáltak és nem formalizáltak, másrészt olyan megalapozott formát öltenek, mely kiterjed a társadalmi és állami létra különböző fokára. E sajátosságának tulajdonítja azt a képességét, hogy eredményesen töri keresztül a nemzeti, vallási, faji és politikai korlátokat és mindezekkel összefüggő előítéleteket, és ezért válhat a sport mindinkább elismert faktorává a konszolidációs békeharcnak. Hozzáteszi azonban, hogy az emocionális velejáró miatt használták fel a partikularizáció és társadalmi dezintegráció különböző formáinak támogatására. Nagyon érdekesek a sport mozgalmi kérdéseivel összefüggő megállapításai. Megítélése szerint a sport szórakoztató funkciójának csak részleges objektivizációját lehet észlelni egy organizált közönség formájában a sportpályákon, addig a sportrajongók nem formalizált formájában, valamint a sport által kialakított társadalmi kötelékekben és struktúrákban megvan a szórakozás iránti egyéni szükséglet komplett objektivizációja. Ez a szükséglet alakul véleménye szerint a társadalmi integráció tényezőjévé klubok, egyesületek, szövetségek, végül államilag támogatott szervezetek formájában. A sport a motoros aktivitások tömegével — függetlenül minden szubjektív szándéktól — hatással van a hasznos mozgásokra, alakítja azokat. Ez a funkció a sportban nagyon hatásos, s így objektíve támogatja a termelést, a szállítást és a katonai szükségletek kielégítését. Végül sürgeti a sportszociológiai kutatások szélesítését, melynek jelentős szerepe lehet a jövő sportjának alakításában.

(A tanulmány eredeti címe: Conception and Range of Sport Sociology, International Review of Sport Sociology, 1966. 1. sz. 7—17. old.)

N. Ős Gabriella

Ára: 2,40 Ft

A testnevelés tanítása

EGYÉNILEG IS ELŐFIZETHETŐ

a Posta Központi Hírlap Irodánál
(Budapest V., József nádor tér 1.)
vagy bármely postahivatalnál

Előfizetési díj egy évre 14,40 Ft
félévre 7,20 Ft

Csekkszám: 61.256

Ne felejtse el a befizetési lap hátoldalán feltüntetni, hogy a lapot melyik lapszámtól kezdve kéri!

INDEX: 25.824